

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Gabrielės Kaveckytės,

V kurso, civilinės ir verslo teisės

studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Žiniatinklio duomenų rinkimas: teisinė atsakomybė ir
probleminiai aspektai**

**Web Data Scraping: Legal Responsibilities and Problematic
Aspects**

Vadovas: prof. dr. Ramūnas Birštonas

Recenzentas: dr. Stasys Drazdauskas

Vilnius

2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojami žiniatinklio duomenų rinkimo veiksmai ir jų lemiami potencialūs autorių teisės, *sui generis* teisės bei sutarčių teisės pažeidimai, nagrinėjamos užsienio teisės doktrinoje pateiktos mokslininkų nuomonės dėl žiniatinklio duomenų rinkimo veiksmų teisėtumo. Darbe taip pat nagrinėjama Europos Sąjungos teismų bei užsienio valstybių teismų praktika bylose, susijusiose su žiniatinklio duomenų rinkimu, tokiu būdu siekiant įvertinti galimus teisių turėtojų gynbos priemones ir jų pritaikomumą.

Pagrindiniai žodžiai: duomenų rinkimas, autorių teisė, *sui generis* teisės, sutarčių teisė, sutartinė atsakomybė.

This work analyzes web data scraping activities and potential violations of copyright, *sui generis* and contract law in relation to such activities, as well as examines the views of foreign legal doctrine scholars on the legality of data scraping activities. The paper also examines the case law of the courts of European Union and foreign courts in web scraping cases, in order to assess the possible remedies of rightholders and applicability of such remedies.

Keywords: web data scraping, copyright, *sui generis* rights, contract law, contractual liability.

TURINYS

IŽANGA	2
1. ŽINIATINKLIO DUOMENŲ RINKIMAS	5
1.1. Duomenų rinkimo sąvoka	5
1.2. Duomenų rinkimo būdai	5
1.3. Duomenų rinkimo tikslai	6
1.4. Apsaugos nuo duomenų rinkimo būdai	7
2. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISĖS INSTITUTŲ TAIKYMO GALIMYBĖS DUOMENŲ RINKIMO ATŽVILGIU	9
2.1. Autorių teisė: interneto svetainės apsauga pagal autorių teisę ir apsaugai taikomos sąlygos.....	11
2.1.1. Autorių teisės ir jų apribojimai	13
2.1.2. Autorių teisių subjektas.....	19
2.2. Interneto svetainės, kaip sui generis teisių objekto, apsauga.....	21
2.2.1. Veiksmai, pažeidžiantys sui generis teisių turėtojų teises	23
2.2.3. Teismų praktika	28
3. SUTARČIŲ TEISĖS TAIKYMO GALIMYBĖS DUOMENŲ RINKIMO ATVŽVILGIU	30
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	39
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	40
SANTRAUKA	46
SUMMARY	47

IŽANGA

Nagrinėjamos temos aktualumas. Duomenų rinkimas galėtų būti palyginamas su parduotuvėse stovinčiais maisto produktų degustacijos galimybę siūlančiais stendais. Didžioji dalis parduotuvės lankytojų, priėję prie tokio stendo, pasiima po vieną ar du siūlomo maisto produkto gabalėlius. Tačiau įsivaizduokime, kas būtų, jei žmonės, priėję prie stendo, pasiimtų visus išdėliotus maisto mėginius ir išeitų nesusimokėję. Jei tokie veiksmai kartotųsi dažnai, tai yra, jei tokių parduotuvės lankytojų būtų daug, pardavėjai, reaguodami, ko gero, apmokestintų tokius veiksmus. Įsivaizduokime, jog šiame pavyzdyje maisto produktų mėginiai yra duomenys, pateikiami interneto svetainėse, o tokių mėginių ėmimas – žiniatinklio duomenų rinkimas. Trumpai tariant, duomenų rinkimas yra tokia technologija, kuri leidžia informaciją, esančią viešai prieinamuose tinklalapiuose, kaupti naudojantis robotų (automatizuotų įrankių) pagalba. Duomenys yra renkami iš įvairių interneto svetainių – nuo avialinijų, koncertų bilietų pardavimo platformų iki paieškos sistemų ar elektroninės komercijos platformų (Liu, Davis, 2015, p. 1). Duomenų rinkimas dažnu atveju būna itin intensyvus – renkami atitinkamai dideli kiekiai svetainėje talpinamos informacijos. Taigi, natūralu, jog kai kuriais atvejais toks duomenų rinkimas interneto svetainės administratoriui gali būti žalingas. Interneto svetainėse talpinama informacija gali būti intelektinės nuosavybės objektai, asmens duomenys ar kitokio pobūdžio turinys, kuriam yra taikoma specifinė apsauga. Be kita ko, žiniatinklio duomenų rinkimas vis intensyvěja ir tampa populiariesnis – tyrimų duomenimis, 2014 metais duomenų rinkimas sudarė 27% viso interneto srauto (Seals, 2015), o 2016 - net 46% interneto srauto (Murphy, 2016). Vadinas, didėjant duomenų rinkimo apimtims ir šiems veiksams populiarėjant, didėja turinio turėtojų teisių pažeidimo galimybė.

Darbo tikslas. Šis darbas turi dvejopą tikslą: pirma, identifikuoti, kokie veiksniai lemtų duomenų rinkimo (ne)teisėtumą ir, antra, iširti, kokie teisių turėtojų pažeistų teisių gynimo būdai yra efektyviausi intelektinės nuosavybės bei sutarčių teisės kontekste.

Darbo uždaviniai. Siekiant nustatyto darbo tikslo, išskirtini tokie darbo uždaviniai: (i) išnagrinėti potencialius duomenų rinkimu atliekamus teisės pažeidimus, (ii) išanalizuoti galimus teisių turėtojų pažeistų teisių gynimo būdus ir jų efektyvumą, (iii) įvertinti priemones, kurios gali būti taikomos siekiant teisėtai rinkti duomenis, ir tokių priemonių pritaikomumą, (iv) apibrėžti teisinės duomenis renkančio subjekto atsakomybės kilimo sąlygas ir jos ribas ir (v) apibrėžti duomenų rinkimo sąvoką.

Objektas. Pirmoje darbo dalyje analizuojama žiniatinklio duomenų rinkimo sąvoka, šios technologijos pritaikomumas bei technologijos naudojimo tikslai. Antroje darbo dalyje

nagrinėjami su intelektinės nuosavybės teise, konkrečiau, autorių teise bei *sui generis* teise susiję duomenų rinkimo kontekste aktualūs klausimai. Šioje dalyje analizuojami potencialūs autorių ir *sui generis* teisių turėtojų teisių pažeidimai, galimos pažeistų teisių gynybos priemonės bei analizuojama teismų praktika. Trečioje darbo dalyje gilinamasi į sutarčių teisės institutą, sutartinių įsipareigojimų duomenų rinkėjams nustatymą, sutartinių teisių įgyvendinimą ir pažeistų teisių gynimą.

Tyrimo metodai. Tam, kad būtų įgyvendinamas iškeltas darbo tikslas bei pasiekti darbo uždaviniai, darbe yra naudojami toliau išvardinti metodai. Teisinių dokumentų analizės metodas yra naudojamas siekiant išsiaiškinti teisės aktų bei teismų sprendimų turinį. Lingvistinis metodas yra taikomas siekiant išsiaiškinti teismų praktikos sprendimuose vartojamų formuluočių lingvistinę prasmę. Galiausiai, sisteminis metodas yra naudojamas siekiant išsiaiškinti teisės normų tarpusavio ryšį ir jų sisteminio taikymo galimybes, taip pat ištirti aktualias skirtinguose teisės aktuose vartojamas sąvokas bei nustatyti jų turinį.

Darbo originalumas. Pirmoji problema yra ta, jog, nors duomenų rinkimas yra plačiai paplitusi komercinė praktika – vienais atvejais bendrovių verslo modelis gali būti paremtas duomenų rinkimu, kitais atvejais duomenys gali būti renkami bendrovių vidiniams rinkos analizės tikslams, tačiau nėra aišku, kokiomis sąlygomis jis yra teisėtas. Kitaip tariant, subjektai, renkantys duomenis, neturi užtikrintumo. Antroji problema – nėra aiškios duomenų rinkimą tiesiogiai vykdančio paslaugos teikėjo ir paslaugos užsakovo atsakomybės atskirties. Vadinasi, taip pat neapibrėžta ir duomenų rinkimą vykdančio subjekto teisinė atsakomybė ir jos ribos: kyla klausimas, koks subjektas yra atsakingas už duomenų rinkimą ir kokia apimtimi. Trečia, subjektams, kurių teisės pažeidžiamos, nėra aiškių ir efektyvių teisių gynimo priemonių. Atitinkamai, teisių turėtojų pažeistų teisių gynybos būdai ir pasinaudojimo jais realumas nėra aiškūs. Ketvirta, tema taip pat aktuali tuo, kad duomenų rinkimo teisinė problematika Lietuvos mokslininkų iki šiol dar nebuvo nagrinėta.

Svarbiausi darbe nagrinėti šaltiniai yra Lietuvos bei užsienio teisės doktrina. Darbe nagrinėjami tokių autorių, kaip R. Birštono, Liu, P. H., Davis, M., Gold, Z., Latonero, M. ir kt. darbai, Europos Sąjungos direktyvos, Lietuvos Respublikos įstatymai, kurių pagrindinis – Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. Darbe taip pat nagrinėjama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, Lietuvos bei Europos Sąjungos valstybių narių teismų praktika.

Atitinkamai, galima iškelti dvi hipotezes, kurias bus siekiama patvirtinti šiame darbe:

(i) duomenų rinkimas gali būti vykdomas nepažeidžiant intelektinės nuosavybės bei

sutarčių teisės normų bei tai, kad (ii) Europos Sąjungos ir Lietuvos teisinis reglamentavimas nenumato efektyvaus pažeistų teisių apsaugos mechanizmo, todėl teisių turėtojams nėra teisinio aiškumo.

1. ŽINIATINKLIO DUOMENŲ RINKIMAS

1.1. Duomenų rinkimo sąvoka

Visų pirma, svarbu išsiaiškinti pagrindinę darbe naudojamą sąvoką – „žiniatinklio duomenų rinkimas“¹. Žiniatinklio duomenų rinkimas (angl. *web scraping*, *web crawling*, *web harvesting*) – procesas, kurio metu renkami dideli informacijos kiekiai iš interneto svetainių. Šis procesas gali apimti tiek keleto tinklalapių (angl. *web pages*), tiek visos interneto svetainės (tinklalapių visumos) parsisiuntimo veiksmus. Gali skirtis žiniatinklio duomenų rinkimo metu parsisiųstų duomenų apimtis: turinys gali apimti (i) pavienį tekstą, esantį atitinkamame tinklalapyje ar interneto svetainėje, (ii) pilną HTML kodą (HTML – hiperteksto žymėjimo kalba, t.y. kompiuterinė žymėjimo kalba, naudojama pateikti turinį internete) arba (iii) HTML kodą ir vaizdus (nuotraukas) (Scraping, 2020).

Svarbu atskirti žiniatinklio duomenų rinkimą nuo duomenų gavybos (angl. *data mining*) ir mašininio mokymosi (angl. *machine learning*). Duomenų rinkimas yra iš esmės susijęs su duomenų rinkimu ir struktūravimu patogesniu, lengvai naudojamu formatu; renkant žiniatinklio duomenis, informacija nėra peržiūrima ar analizuojama. Tuo tarpu duomenų gavyba yra būtent susijusi su didelio duomenų kiekio analizavimu, siekiant nustatyti tam tikrus pasikartojimus ar sąsajas (angl. *patterns*), taigi, duomenų gavyba nėra tiesiogiai susijusi su duomenų rinkimu ir šios sąvokos negali būti tapatinamos. Be abejo, informacija, surinkta duomenų rinkimo metu, gali būti naudojama kuriant duomenų rinkinius, kurie vėliau gali būti analizuojami duomenų gavybos ar mašininio mokymosi tikslu (What's the Difference: Web Scraping..., 2020). Mašininis mokymasis yra toks analizės metodas, kuris yra skirtas didelių duomenų rinkinių analizavimui, sąsajų identifikavimui, ir, galiausiai, šių sąsajų „išmokimas“ tam, kad būtų galima šias „žinias“ pritaikyti nuspėjant kitų duomenų rinkinių sąsajas (kitaip nei duomenų gavybos atveju, kai kompiuteris nesiekia „nuspėti“ tendencijų ar pasikartojimų, o tik renka informaciją apie tam tikras sąsajas) (What's the Difference: Web Scraping..., 2020).

1.2. Duomenų rinkimo būdai

Duomenų rinkimas gali būti atliekamas tiek automatiniu, tiek rankiniu būdu. Automatinis žiniatinklio duomenų rinkimas yra gerokai sudėtingesnis, šiam būdui pasitelkiamos

¹ Toliau darbe sąvokos „duomenų rinkimas“ bei „žiniatinklio duomenų rinkimas“ vartojamos kaip sinonimai.

duomenų rinkimo programinės įrangos, pavyzdžiui, naudojami robotai (angl. *bots*) – automatizuotos programos, reguliariais laiko intervalais renkančios duomenis iš pasirinktų interneto svetainių ar tinklalapių (Bots, 2020). Vienas automatinio duomenų rinkimo pavyzdžių – vadinamieji vorai (angl. *spiders*) – programos, nuskaitančios tinklalapius; paprastai tariant, vorai, apsilankę atitinkamame tinklalapyje ir surinkę jame esančius duomenis, toliau informaciją renka iš kitų tinklalapių, į kuriuos nuorodos pateikiamos pirmajame tinklalapyje. Šiuo būdu veikia, pavyzdžiui, Googlebot, kurį sudaro Googlebot Desktop (skirtas rinkti informaciją kompiuterio naršyklėje) ir Googlebot Smartphone (skirtas rinkti informaciją mobiliajame telefone), ir kuris renka informaciją iš atitinkamų tinklalapių tam, jog informaciją galėtų pateikti Google paieškos sistemoje (What Is Googlebot, 2020). Taip pat egzistuoja ir duomenų rinkimo paslauga – tam tikros bendrovės pagal suinteresuoto asmens užsakymą gali rinkti norimus duomenis iš bet kokios internetinės svetainės (Types of Scraping Techniques..., 2021). Tokie paslaugų teikėjai naudoja ypatingai pažangias technologijas, pavyzdžiui, įgaliotuosius serverius (angl. *proxy*), kurie veikia kaip tarpininkas tarp užklauso davėjo ir užklauso gavėjo ir taip „užmaskuoja“ informaciją apie užklauso davėją (Luotonen, Altis, 1994, p. 4), arba dinamiškus IP adresus, kurie nuolat kinta, todėl mažina šansus atsekti, iš kokio serverio atėjo užklausa. Dėl minėtų priežasčių atvejais, kai duomenų rinkimą atlieka šios srities specialistai, naudojantys pažangiausias technologijas, yra itin sudėtinga užkirsti kelią duomenų rinkimui ar pastebėti tokią veiklą.

Duomenų rinkimo rankiniu būdu pavyzdys – kiekvienoje naršyklėje esanti funkcija „Save As...“ arba „Save Page As...“, suteikianti galimybę lokaliai išsaugoti atitinkamo interneto tinklalapio kopiją. Kitas rankinio duomenų rinkimo būdas – kopijavimo–įklijavimo metodas, kuris užima išties daug laiko bei pastangų, tačiau, kita vertus, yra vienas iš efektyviausių būdų apeiti interneto svetainėse įdiegtas apsaugos nuo automatinų robotų sistemas. Tiesa, šis būdas praktikoje naudojamas retai, kadangi jis reikalauja daug laiko bei, palyginus, yra gerokai brangesnis už automatinį duomenų rinkimą (Types of Scraping Techniques..., 2021).

1.3. Duomenų rinkimo tikslai

Kaip minėta, duomenų rinkimas – vienas iš būdų gauti informaciją, kuri toliau gali būti naudojama mašininio mokymo tikslais, pavyzdžiui, testuojant mašininio mokymosi modelius. Duomenų rinkimas taip pat pakankamai dažnai naudojamas elektroninėje prekyboje, pavyzdžiui, norint atlikti rinkos analizę, palyginti konkurentų kainas, sekti

konkurenciją, tendencijas. Pavyzdžiui, analizuojant vieno iš duomenų rinkimo paslaugų teikėjų – Datahut – pateiktą paslaugų aprašymą (Product Data Analytics For..., 2019), pastebima, jog šis paslaugų teikėjas pabrėžia, jog duomenų rinkimas yra itin naudingas vystant elektroninės prekybos verslą: jis padeda optimizuoti kainą (pavyzdžiui, stebint, kaip konkurentų interneto svetainėse keičiasi prekių kainodara, ir, atitinkamai, pritaikant panašų kainodaros modelį savo interneto svetainėse), gali būti naudojamas naujų paslaugų kūrimui (pavyzdžiui, siekiant atlikti rinkos analizę ir nustatyti planuojamos siūlyti paslaugos tikėtiną paklausą), nustatyti atitinkamos rinkos tendencijas (pavyzdžiui, kelis mėnesius analizuojant atitinkamą elektroninės prekybos platformą, duomenų rinkimo pagalba galima nustatyti, koku metu geriausia klientams pateikti atitinkamą paslaugą ar prekę į rinką tam, jog ši sugeneruotų kuo daugiau pajamų (Product Data Analytics For..., 2019). Duomenų rinkimo paslaugų teikėjų yra ir Lietuvoje – vienas pavyzdžių - *Oxylabs*, siūlanti duomenų rinkimo iš elektroninės prekybos platformų, pagrindinių paieškos sistemų ar kitų internetinių svetainių paslaugas (Extract Data From Any Website...).

Šiais laikais sunku būtų įsivaizduoti naudojimąsi internetu, jei jame nebūtų tokių informacijos paieškos sistemų, kaip Google, Yahoo ar Bing. Didžiausia pasaulyje paieškos sistema, Google, savo veiklą grindžia būtent duomenų rinkimu. Google sistemos, gavusios signalą apie naują interneto svetainę ar interneto tinklalapį, jame atlieka duomenų rinkimo veiksmus. Paprastai tariant, jos surenka duomenis, esančius internetinėje svetainėje tam, jog galėtų išanalizuoti joje esantį turinį ir jį pateikti informaciją apie jį atitinkamame paieškos rezultato laukelyje (Discover How Google Search Works, 2021).

Duomenų rinkimas taip pat gali būti naudojamas rinkodaros tikslais, pavyzdžiui, renkant informaciją (elektroninio pašto adresus, telefono numerius ir pan.) iš tokių interneto svetainių kaip LinkedIn (Practical uses of Web Scraper..., 2021) tam, kad tokie duomenys galėtų būti naudojami susisiekiant su atitinkamais asmenimis reklamuojant jiems savo paslaugas.

1.4. Apsaugos nuo duomenų rinkimo būdai

Ko gero, akivaizdu, kad duomenų rinkimas gali turėti neigiamų pasekmių interneto svetainei, iš kurios yra renkami duomenys. Visų pirma, kadangi svetainėse dažnai yra skelbiamas autorių teisių saugomas turinys, gali būti pažeidžiamos teisių turėtojų teisės naudojant tokį turinį be leidimo: autorių teisės gali būti pažeidžiamos atgaminant (kopijuojant) turinį, jį perdirbant ar padarant viešai prieinamą interneto tinklais (internete).

Potencialūs autorių ir *sui generis* teisių pažeidimai nagrinėjami kituose skyriuose. Antra, tokia veikla gali trikdyti pačios interneto svetainės veikimą: automatinio duomenų rinkimo atveju užklausų (duomenų srautų) kiekis gali būti toks didelis, kad sutriks svetainės veikla ir ji veiks arba itin lėtai, arba išvis neveiks. Vadinas, tam, kad būtų galima užtikrinti svetainės veiklos tęstinumą ir apsaugoti joje talpinamą turinį, turi būti pasitelkiamos tam tikros apsaugos priemonės. Tokios priemonės gali būti tiek techninės (jos gali veikti tiek reaktyviai, tiek proaktyviai), tiek teisinės (tai labiau reaktyvaus pobūdžio priemonės, kurios dažniausiai ne užkerta kelią duomenų rinkimui, o užtikrina, kad asmenims, kurie neteisėtai renka duomenis, būtų pritaikyta atsakomybė bei būtų uždrausta duomenis rinkti ateityje).

Pirma, gali būti vykdoma interneto svetainės duomenų srauto (užklausų kiekio) stebėseną. Tokiu atveju, pastebėjus neįprastai didelį užklausų iš to paties IP adreso skaičių, apsilankymai interneto svetainėje gali būti apribojami. Pavyzdžiui, pastebėjus didelį kiekį panašių užklausų, neįprastai didelį kiekį paieškos veiksmų ar kitus veiksmus, kurių, tikėtina, negalėtų atlikti žmogus, gali būti pritaikomos apsauginės priemonės. Svetainė gali būti apsaugoma, pavyzdžiui, blokuojant IP adresus arba apribojant galimybę apsilankyti svetainėje iš atitinkamo IP adreso.

Antra, gali būti pritaikomas privalomos registracijos svetainėje sprendimas. Tokiu atveju tam, kad būtų galima pasiekti svetainėje talpinamą informaciją ar jos dalį, asmuo, siekiantis rinkti informaciją, turės susikurti paskyrą. Atitinkamai, registruotų vartotojų veiklos stebėseną galima vykdyti gerokai paprasčiau, nei neregistruotų asmenų, todėl svetainės administratorius galės lengviau pastebėti įtartina veiklą. Be abejonės, asmenys, siekiantys rinkti informaciją galės susikurti keletą paskyrų ir taip sumažinti galimybę būti pastebėtiems. Dėl šios priežasties svetainėse neretai pasitelkiamos tokios apsaugos priemonės: (i) reikalaujama registracijos formoje nurodyti elektroninio pašto adresą, kurį vėliau yra prašoma pasitvirtinti arba (ii) yra naudojamas automatiškai generuojamas saugos kodas (angl. *captcha*) kuriuo nustatoma, kad į tinklalapį kreipiasi žmogus, o ne robotas (automatinė programa). Sudaromas iš kelių raidžių ar skaitmenų, piešiamų taip, kad juos sunkiai atpažintų automatas, bet žmogus dar galėtų atpažinti. Jeigu saugos kodas surenkamas teisingai, laikoma, kad jį surinko žmogus ir jam suteikiama prieiga prie tinklalapio (Enciklopedinis kompiuterijos žodynas, 2021).

Trečia, gali būti pasitelkiamos teisinės priemonės, pavyzdžiui, svetainės naudojimo taisyklėse numatant nuostatą, kad duomenų rinkimas yra draudžiamas. Lietuvos bei bendrai kontinentinės teisės tradicijos valstybių teisinėse sistemose teisinė gynyba prieš duomenų rinkimą gali būti trejopa: gali būti ginamasi, pirma, remianti autorių teisių pažeidimais, antra, *sui generis* teisių pažeidimais ir, trečia, sutartinių įsipareigojimų pažeidimais. Tuo

tarpu anglosaksų teisės tradicijos valstybėse, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose, nuo duomenų rinkimo ginamasi kiek kitokiais įrankiais. Pirma, gali būti pasinaudojama deliktų teisės grupei priklausančia teise drausti trečiajam asmeniui patekti į kitam asmeniui priklausančias patalpas ar žemes (tiesa, JAV doktrinos atstovai (Gold, Latonero, 2018, p. 286) kvestionuoja galimybę šią teisę pritaikyti veiksams internete, kadangi ši teisė orientuota į pažeidimus, susijusius su nekilnojamuoju turtu). Antra, gali būti remiamasi intelektinės nuosavybės teisių pažeidimu. Ir, trečia, gali būti remiamasi įstatymais, nukreiptais prieš kompiuterinių įsilaužėlių veiklą, kuri, tiesa, doktrinos atstovų nuomone (Liu, 2021, p. 32), yra savo esme ne visai tapati duomenų rinkimui. Teisinių apsaugos priemonių pritaikomumas, rūšys bei efektyvumas bus aptariami kituose skyriuose.

2. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISĖS INSTITUTŲ TAIKymo GALIMYBĖS DUOMENŲ RINKIMO ATŽVILGIU

Šiame skyriuje nagrinėjama paties duomenų rinkimo ir šios veiklos metu gautos informacijos naudojimo teisėtumas intelektinės nuosavybės teisės požiūriu, konkrečiau, tiek autorių teisės, tiek *sui generis* teisių požiūriu.

Tam, jog būtų galima nustatyti, ar duomenų rinkimo veiksmai gali pažeisti atitinkamos interneto svetainės savininko intelektinės nuosavybės teises, reikia atsakyti į klausimą, ar interneto svetainė duomenų rinkimo atveju yra saugoma šio teisės instituto. Taigi toliau bus analizuojama, ar interneto svetainė, visų pirma, yra autorių teisės objektas, antra, ar ji yra *sui generis* (duomenų bazių gamintojų) teisių objektas ir, atitinkamai, kokios yra šių teisių saugomų objektų apsaugos sąlygos ir kokie yra šių teisių apribojimai.

Kaip minėta, duomenų rinkimas vykdomas interneto svetainių atžvilgiu. Vadinasi, reikia nustatyti, kokio pobūdžio objektu laikoma interneto svetainė autorių ir *sui generis* teisių prasme. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos įstatymo (toliau – ATGTĮ) 2 straipsnio 7 dalyje numatyta, kad duomenų bazė – susistemintas ar metodiškai sutvarkytas kūrinių, duomenų arba kitokios medžiagos rinkinys, kuriuo galima individualiai naudotis elektroniniu ar kitu būdu, išskyrus kompiuterių programas, naudojamas tokių duomenų bazėms kurti ar valdyti. ATGTĮ įgyvendinama 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos (toliau – Direktyva 96/9/EB), kurios 1 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad „duomenų bazė“ reiškia pavienių darbų, duomenų ar kitokios metodiškai arba sistemingai sutvarkytos ir individualiai elektroniniu arba kitokiu būdu prieinamos medžiagos rinkinius.

Direktyvos 96/9/EB 13 konstatuojamoje dalyje nurodyta, jog Direktyva 96/9/EB ginami darbų, duomenų ar kitokios medžiagos rinkiniai, kitaip dar vadinami „sankaupomis“, kurie tvarkomi, saugomi ir naudojami elektroninėmis, elektromagnetinėmis, elektrovaizdinėmis ir panašiomis apdorojimo priemonėmis. Vadinasi, interneto svetainę bus galima laikyti duomenų baze, jeigu joje pateikiami elektroniniu būdu prieinami susistemintos duomenų (kitokios medžiagos) rinkiniai. Pagrindiniai duomenų bazės elementai yra duomenų bazės turinys (informacija, duomenys, kūriniai ir pan.) ir jų tvarkymo priemonės (interfeisas) (Kauno apygardos teismo 2014 m. gruodžio 22 d. sprendimas civilinėje byloje). Atitinkamai, duomenų bazėms, kaip atskiriems intelektinės nuosavybės teisės objektams, gali būti taikoma dvejopa apsauga: (a) jų struktūra saugoma autorių teisės ir (b) jų turinys saugomas *sui generis* teisės. Kaip nurodyta Direktyvos 96/9/EB 1 straipsnio 1 dalyje, ji taikoma duomenų bazių bet kokio pobūdžio teisinei apsaugai. Vadinasi, sąvoka „duomenų bazė“ suprantama taip pat tiek autorių, tiek *sui generis* teisės požiūriu.

Kaip nurodoma doktrinoje (Birštonas, 2006, p. 14), gali būti išskiriami keli duomenų bazės požymiai. Pirma, apsauga yra taikoma bet kokios formos duomenų bazėms. Tai reiškia, jog duomenų bazėmis laikomos tiek elektroninės, tiek ne elektroninės duomenų bazės, o kadangi duomenų rinkimas vykdomas išimtinai interneto svetainėse esančių, o ne kitų, ne skaitmeninėse, popierinėse laikmenose surinktų duomenų atžvilgiu, aktualios tik elektroninės duomenų bazės. Antra, duomenų bazę sudaro kūriniai, duomenys ar kitokia medžiaga. Direktyvoje 96/9/EB nėra pateikiamas šio požymio apibrėžimas, tačiau visos minėtos elementų grupės galėtų būti apibrėžiamos kaip bet kokia informacija (Birštonas, 2006, p. 15). Tai reiškia, kad duomenų rinkimo veiksmai gali pažeisti interneto svetainės, kaip duomenų bazės, administratoriaus teises nepriklausomai nuo to, kokia informacija (asmens duomenys, kūriniai, statistiniai duomenys ir pan.) skelbiama interneto svetainėje. Trečia, Direktyva 96/9/EB suteikia apsaugą informacijos rinkiniams, bet ne pavieniams rinkinio elementams. Tai reiškia, kad, jei į renkamų duomenų apimtį patenka, pavyzdžiui, kūriniai, jų, kaip pavienių elementų, atžvilgiu nebus taikoma duomenų bazių teisinė apsauga. Ketvirta, kūriniai, duomenys ar kitokia informacija, sudaranti rinkinį, turi būti pavieniai. Kaip nurodo R. Birštonas, būtent šis požymis susiaurina objektų, kuriems taikoma duomenų bazių teisinė apsauga, ratą. Jis reiškia, kad tam tikros informacijos vienetai, esantys duomenų bazėje, turi atlikti savo funkciją nepriklausomai nuo kitų vienetų. Penkta, duomenų bazės elementai turi būti metodiškai arba sistemingai išdėstyti; nacionaliniai teismai yra pripažinę, jog interneto svetainė, sudaryta iš keleto interneto puslapių taip pat laikoma duomenų baze (Hughenholtz, 2001, p. 8). Kaip pastebi R. Birštonas (Birštonas, 2006, p. 16), Direktyvos 96/9/EB 21 punktas, numatantis, jog „šioje

direktyvoje numatyta apsauga taikytina duomenų bazėms, kuriose darbai, duomenys ar kitokia medžiaga yra sistemingai arba metodiškai išdėstyta; kadangi nebūtina, kad minėta medžiaga fizine prasme būtų tvarkingai saugoma“, yra akivaizdžiai skirtas elektroninėms duomenų bazėms ir, atitinkamai, kadangi fizinis sistemiškumas tokiose duomenų bazėse nėra galimas, šis reikalavimas išpildomas esant priemonėms, leidžiančioms pasiekti konkretų ieškomą duomenų bazės elementą. Šešta, informacijos vienetai turi būti individualiai prieinami, vadinasi, (a) ji turi būti užfiksuota kokioje nors materialioje laikmenoje bei (b) turėti paieškos sistemą, kad būtų užtikrinama individualaus priėjimo galimybė. Septinta, duomenų bazė turi būti elektroniniu ar kitu būdu prieinama. Šis kriterijus, viena vertus, reiškia, kad apsauga yra taikoma tiek elektroninėms, tiek neelektroninėms duomenų bazėms ir, antra, jis yra tenkinamas interneto svetainės atveju, kadangi visais atvejais siekiant rinkti duomenis iš interneto svetainės, visų pirma turi būti į ją patenkama, vadinasi, ji turi būti prieinama elektroniniu būdu.

Apibendrinant, galima teigti, jog tai, ar konkreti interneto svetainė laikoma duomenų baze Direktyvos 96/9/EB prasme, turi būti vertinama kiekvienu konkrečiu atveju. Visgi tikėtina, jog būtent dėl to, jog interneto svetainė savo esme yra tam tikrų duomenų rinkinys, ji gana paprastai išpildys visus aukščiau minėtus duomenų bazės kriterijus. Kita vertus, svarbu prisiminti, jog tai, kad interneto svetainei būtų taikoma *sui generis* arba autorių teisių apsauga, ji atitinkamai turi atitikti papildomus šių institutų taikymo kriterijus, kurie aptariami vėliau.

2.1. Autorių teisė: interneto svetainės apsauga pagal autorių teisę ir apsaugai taikomos sąlygos

Autorių teisės yra turtinių bei asmeninių neturtinių autoriaus teisių į jo sukurtą kūrinį, visuma. Bendrai tariant, autorių teisių turėtojas turi teisę kontroliuoti jo sukurto kūrinio naudojimą. Nors autorių teisės pripažįstamos tiek bendrosios, tiek kontinentinės teisės valstybėse, jų samprata ir turinys kiek skiriasi skirtingose valstybėse, pavyzdžiui, JAV autorių teisėje egzistuoja sąžiningo naudojimo (angl. *fair use*) institutas, reiškiantis, kad egzistuojant tam tikroms aplinkybėms tam tikri veiksmai nebus laikomi autorių teisių pažeidimu, kai tuo tarpu kontinentinėje Europoje autorių teisių apribojimai yra *numerus clausus*. Visgi, siekiant pažvelgti į duomenų rinkimo veiksmų keliamas rizikas fundamentaliai bei iširti potencialius autorių teisės pažeidimus, šiame skyriuje bus nagrinėjami tiek JAV, tiek kontinentinės teisės šaltiniai.

Kaip jau minėta, interneto svetainė gali būti intelektinės nuosavybės saugomas objektas. Autorių teisės objektai skirstomi į kelias rūšis: pirminius objektus (kalbos, mokslo, audiovizualiniai ir kiti kūriniai), išvestinius objektus (vertimai, inscenizacijos, adaptacijos ir pan.), ir priklausomus objektus (kūrinių rinkiniai ar duomenų rinkiniai, duomenų bazės (išreikštos techninėmis priemonėmis skaityti pritaikyta ar kita forma), kurie dėl turinio parinkimo ar išdėstymo yra autoriaus intelektinės kūrybos rezultatas); kaip autorių teisės objektai išskiriami ir teisės aktų, oficialių administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentų neoficialūs vertimai (ATGTĮ 4 straipsnis). Toks skirstymas lemia duomenų bazių ypatybę autorių teisių apsaugos kontekste – išvestiniams kūriniais ir rinkiniams autorių teisės taikomos nepažeidžiant autorių teisių į kūrinį ar kūrinius, kurių pagrindu buvo sukurtas išvestinis kūrinys arba sudarytas rinkinys, bet netaikomos duomenims ar medžiagai, nesantiems autorių teisių objektais, iš kurių sudaryta duomenų bazė (ATGTĮ 4 straipsnio 4 dalis). Kitaip tariant, autorių teisė saugo ne duomenų bazės turinį, o jos struktūrą.

Direktyvos 96/9/EB 3 straipsnis numato, jog duomenų bazės, kurios pagal duomenų parinkimą ir išdėstymą, yra autoriaus intelektinės veiklos rezultatas, yra saugomos autorių teisių. Kaip nurodyta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. kovo 1 d. sprendime byloje C-604/10, Football Dataco Ltd ir kiti v. Yahoo! UK Ltd ir kt., „iš atitinkamų Direktyvos 96/9 3 straipsnio 1 dalies bei 7 straipsnio 1 dalies ir kitų jos nuostatų bei konstatuojamųjų dalių, būtent jos 7 straipsnio 4 dalies ir 39 konstatuojamosios dalies, sąvokų palyginimo matyti, kad autorių teisės ir *sui generis* teisė yra dvi savarankiškos teisės, kurių objektas ir taikymo sąlygos skiriasi. Todėl tai, kad „duomenų bazė“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 96/9 1 straipsnio 2 dalį, neatitinka *sui generis* teisės apsaugos pagal minėtos direktyvos 7 straipsnį sąlygų, kaip tai yra nusprendęs Teisingumo Teismas dėl futbolo rungtynių tvarkaraščių (2004 m. lapkričio 9 d. sprendimų Fixtures Marketing, C-46/02, Rink. p. I-10365, 43–47 punktai; Fixtures Marketing, C-338/02, Rink. p. I-10497, 32–36 punktai ir minėto Sprendimo Fixtures Marketing, C-444/02, 48–52 punktai), automatiškai nereiškia, kad tai pačiai duomenų bazei taip pat netaikoma autorių teisių apsauga pagal šios direktyvos 3 straipsnį“. Minėtoje byloje pabrėžiama, jog autoriaus intelektinės veiklos rezultatai yra grindžiami originalumo kriterijumi. Šis teiginys suponuoja mintį, kad ne visais atvejais ir svetainei, kaip duomenų bazei, bus taikoma autorių teisių apsauga, todėl turi būti nustatoma, kad duomenų bazė yra originali. 38 bylos pastraipoje patikslinama, jog „originalumo kriterijus įvykdomas, kai jos autorius, parinkdamas ir išdėstydamas joje esančius duomenis, originaliai išreiškia savo kūrybinius gebėjimus laisvai ir kūrybingai pasirinkdamas priemones ir taip išreiškia savo „asmeninę

idėją“. Kita vertus, vien tai, kad duomenų bazės kūrimas <...> reikalauja daug jos autoriaus darbo ir įgūdžių <...>, negali savaime pateisinti jos apsaugos Direktyvoje numatytais autorių teisėmis, jei šiuo darbu ir įgūdžiais neišreiškiamas joks originalumas pasirenkant ir išdėstant minėtus duomenis. Vadinasi, kaskart vertinant, ar interneto svetainei, iš kurios renkama informacija, yra taikoma autorių teisių apsauga, turi būti nustatoma, ar ji atitinka originalumo kriterijų.

Verta nepamiršti ir to, kad, priklausomai nuo svetainės pobūdžio, jame svetainės administratoriaus ar jos vartotojų talpinamas turinys (ne svetainė, kaip duomenų bazė, o atskiri jos elementai) taip pat gali būti autorių teisių objektas. Nors Direktyvoje 96/9/EB nurodyta, kad šia direktyva numatyta duomenų bazių autorių teisių apsauga netaikoma patiems duomenims; tai reiškia tik viena – specifinės taisyklės, taikytinos duomenų bazei, netaikomos jos elementams. Atitinkamai, tai nereiškia, kad bendrosios autorių teisės normos, pavyzdžiui, numatytosios ATGTĮ, negali būti taikomos duomenų bazėje – interneto svetainėje – patalpintam turiniui, kaip atskiram vienetui. Vadinasi, jei tam tikras objektas atitinka originalumo ir kitus kriterijus ir dėl to gali būti pripažįstamas kūriniu, autorių teisių turėtojas, kurio teisės buvo pažeistos duomenų rinkimą atliekančio asmens, galės reikšti atitinkamus reikalavimus teisės pažeidusiam asmeniui. Kitaip tariant, jei, sakykime, iš interneto svetainės, kuri yra skirta talpinti kūrinius autorių teisės prasme pripažįstamus originalius eilėraščius ar fotografijas, yra renkami duomenys, tai teisių turėtojas turi galimybę reikalauti tokius veiksmus nutraukti, jei šie veiksmai nepatenka į teisių apribojimus. Kita vertus, abejotina, ar tokia galimybė nėra tik teorinė: pirma, kaip minėta, duomenų rinkimo veiklą yra itin sunku pastebėti, tam tikrais atvejais gali būti reikalinga pasitelkti itin sudėtingus ir daug resursų atsieinančius technologinius sprendimus; antra, nėra realios galimybės interneto svetainės vartotojui įdiegti tokias technologijas trečiojo asmens – interneto svetainės administratoriaus – infrastruktūroje. Vadinasi, nors teoriškai tokia teisė egzistuoja, galimybė sužinoti apie potencialų ar esamą autorių teisių pažeidimą atitinkamo turinio atžvilgiu, bei, atitinkamai, nei imtis tinkamų priemonių pažeistoms teisėms apginti, gali būti itin maža.

2.1.1. Autorių teisės ir jų apribojimai

Kaip minėta, tiek Direktyva 96/9/EB, tiek ATGTĮ numato, kad autorių teisių apsauga yra taikoma duomenų bazės struktūrai, o ne jos turiniui, o tam, kad duomenų bazės struktūra būtų ginama, ji, be kita ko, turi atitikti bendrus autorių teisių objektams keliamus reikalavimus. Nagrinėjant potencialių autorių teisių pažeidimų klausimus, svarbu nustatyti,

kokias teises turi autorių teisių subjektai. Autorių teisės yra skirstomos į dvi grupes: turtines ir asmenines neturtines teises.

ATGTĮ 14 straipsnyje numatyta, kad autorius turi šias asmenines neturtines teises: (i) autorystės teisę, tai yra, teisę reikalauti pripažinti kūrinio autorystę aiškiai nurodant autoriaus vardą ant visų išleidžiamo kūrinio egzempliorių, taip pat kitu įmanomu būdu viešai atliekant kūrinį, (ii) teisę į autoriaus vardą, tai yra, teisę reikalauti, kad bet kokių būdu naudojant kūrinį būtų nurodomas arba nebūtų nurodomas autoriaus vardas, arba būtų nurodomas autoriaus pseudonimas bei (iii) teisę į kūrinio neliečiamybę – teisę prieštarauti dėl kūrinio ar jo pavadinimo bet kokio iškraipymo ar kitokio pakeitimo, taip pat dėl bet kokio kito kėsینimosi į kūrinį, galinčio pažeisti autoriaus garbę ar reputaciją. Svarbu pažymėti tai, kad asmenines neturtines teises kūrinio autorius turi neatsižvelgiant į jo turtines teises, vadinasi, net jei turtinės teisės yra perduotos kitam asmeniui, asmeninės neturtinės teisės bus išlaikomos. Asmeninių neturtinių teisių negalima atsisakyti ar perleisti jų tretiesiems asmenims, pavyzdžiui, suteikiant leidimą trečiajam asmeniui vadintis atitinkamo kūrinio autoriumi; asmeninės neturtinės teisės taip pat negali būti perleidžiamos paveldėjimo būdu, tačiau autorius turi teisę ta pačia tvarka, kaip skiriamas testamentu vykdytojas, nurodyti asmenį, kuriam jis paveda saugoti asmenines neturtines teises; jeigu autorius nėra davęs tokių nurodymų, autorių asmenines neturtines teises saugo jo įpėdiniai, o kai įpėdinių nėra, taip pat kai pasibaigia autorių turtinių teisių galiojimo terminai, autorių asmeninių neturtinių teisių apsaugą Vyriausybės nustatyta tvarka įgyvendina Vyriausybės įgaliota institucija (Lietuvos Respublikos kultūros ministerija) (ATGTĮ 49 straipsnio 2 dalis). Kaip nurodyta ATGTĮ 34 straipsnio 2 dalyje, autorių asmeninės neturtinės teisės yra saugomos neterminuotai, o ginti šias teises atitinkamai gali, kaip minėta, autoriaus įpėdiniai arba Lietuvos Respublikos kultūros ministerija.

ATGTĮ 15 straipsnis nurodo, kokias turtines teises turi autoriai. Minėtame straipsnyje išskiriamos 8 išimtinės autorių teisės leisti arba drausti kitiems asmenims: (i) atgaminti kūrinį bet kokia forma ar būdu, (ii) išleisti kūrinį, (iii) versti kūrinį (iv) adaptuoti, aranžuoti, inscenizuoti ar kitaip perdirbti kūrinį, (v) platinti kūrinio originalą ar jo kopijas parduodant, įskaitant viešą siūlymą juos pirkti ar tikslinę kūrinio originalo ar jo kopijų reklamą, skatinančią vartotojus juos įsigyti, taip pat nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti kūrinio originalą ar jo kopijas nuosavybėn arba valdyti, importuoti ar eksportuoti, (vi) viešai rodyti kūrinio originalą ar kopijas, (vii) viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir priemonėmis, (viii) transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete). Turtinės teisės, kitaip nei asmeninės neturtinės teisės, nėra saugomos neterminuotai – jos galioja visą autoriaus

gyvenimą ir 70 metų po autoriaus mirties, neatsižvelgiant į kūrinio teisėto padarymo viešai prieinamą datą (ATGTĮ 34 straipsnio 1 dalis) ir jos gali būti paveldimos pagal įstatymą arba testamentą (ATGTĮ 49 straipsnio 1 dalis).

Vienas dažniausių turtinių teisių pažeidimų duomenų rinkimo kontekste – turinio atgaminimas. Atgaminimas šiuo atveju yra visos ar dalies interneto svetainės tiesioginis ar netiesioginis, nuolatinis ar laikinas kopijų (kopijos) padarymas bet kuriuo būdu ir bet kuria forma, įskaitant elektroninę formą. Tam tikrų paslaugų tiekėjai, pavyzdžiui, konsoliduotą skrydžių informaciją teikiantys bei tiesiogiai skrydžių bilietus parduodantys paslaugų tiekėjai (tokie kaip Skyscanner, Kiwi.com) savo verslo modelį grindžia būtent duomenų rinkimu: paslaugų tiekėjas robotų pagalba renka informaciją iš skrydžių bendrovių interneto svetainių, šią informaciją apdoroja bei pateikia savo interneto svetainėje; tokiu būdu klientai gali matyti visų avialinijų, vykdančių skrydžius tam tikrais pageidaujama maršrutais, siūlomas bilietų kainas, juos įsigyti tiesiogiai, t.y. neapsilankant skrydžių bendrovės interneto svetainėje. Nors duomenų rinkėjai kopijuoja ne visą interneto svetainėje esantį turinį, bet tik tam tikras jos dalis (skrydžių maršrutus, bilietų kainas, laisvų vietų lėktuve informaciją ir pan.), akivaizdu, jog yra atliekami atgaminimo veiksmai.

Tuo atveju, kai duomenis surinkęs subjektas tą informaciją naudoja ne vien privačiai (pavyzdžiui, bendrovės konkurentų veiklos našumo vidinei analizei), bet tokią informaciją skelbia internete (kaip galėtų būti, pavyzdžiui, renkant duomenis iš nekilnojamojo turto, darbo, skrydžių informacijos skelbimų interneto svetainių ir tokią informaciją susisteminius skelbiant savo interneto svetainėje), gali būti keliamas klausimas, ar jis pažeidžia kitą autoriaus turtinę teisę - viešai skelbti kūrinį, padaryti jį viešai prieinamu internete. Kitaip tariant, svarbu nustatyti, ar informaciją susisteminius, perrinkus ar kitokiu būdu pakeitus prieš paskelbiant duomenų rinkėjo interneto svetainėje, bus pažeidžiamos autorių teisės.

Kita vertus, prieš teigiant, kad duomenis renkantys asmenys pažeidžia autorių teises, reikėtų prisiminti, jog autorių teisės apsauga taikoma tik interneto svetainės struktūrai, bet ne jos turiniui. Vadinasi, tam, kad duomenų rinkėjas savo veiksmais pažeistų autorių teises, jis turi viešai skelbti, atgaminti ir atlikti kitokius veiksmus ne svetainės turinio, bet jos struktūros atžvilgiu. Autorės nuomone, praktikoje duomenų rinkimą būtų sudėtinga pripažinti autorių teises pažeidžiančiais veiksmais. Taip yra, visų pirma, todėl, jog duomenų rinkimas iš esmės yra į interneto svetainės turinį, o ne jos struktūrą nukreipti veiksmai. Kitaip tariant, duomenis renkantis subjektas, pavyzdžiui, skrydžių informacijos suvestinę savo internetinėje svetainėje skelbianti bendrovė, neturi tikslo atgaminti ar viešai skelbti pačią konkrečios skrydžių bendrovės sudarytą duomenų bazę. Duomenys yra renkami būtent tam, jog jie būtų pateikiami kitokiu, patogesniu būdu, todėl į duomenų

bazės struktūrą nėra kėsinamasi. Antra, tais atvejais, kai duomenys renkami be tikslo informaciją skelbti, tai yra, siekiant informaciją analizuoti, agreguoti, nuasmeninti, pakeisti patogiu būdu taip, kad ją būtų galima pritaikyti rinkos analizei, manytina, taip pat nėra kėsinamasi į interneto svetainės struktūrą, kadangi ir šiuo atveju tiek duomenų rinkimo tikslas, tiek tai, kokius veiksmus duomenų rinkėjas atlieka su surinkta informacija, yra nukreipti į struktūrą, kadangi duomenų rinkėją domina išimtinai svetainės turinys, pavyzdžiui, elektroninės komercijos interneto svetainių atveju - prekių kainos, prekių pavadinimai, jų pardavimo dažniai ir pan.

Autorių teisių gynimui svarbus ir teisių atsiradimo momentas. ATGTĮ 13 straipsnyje nurodyta, kad autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinių atsiranda jį sukūrus. Tiesa, kadangi idėjos nėra laikomos autorių teisių objektais ir joms netaikoma apsauga, svarbu, kad kūrinys būtų išreikštas objektyvia forma. Pažymėtina, kūriniams apsauga taikoma nepaisant to, ar kūrinys buvo išleistas ar paskelbtas, vadinasi, autorių teisių apsauga interneto svetainei taikoma net ir tuo atveju, kai ji nėra publikuota, tai yra, jei ji nėra prieinama viešai. Kita vertus, labai sumažėja tikimybė, kad duomenys bus renkami iš internetinės svetainės tuo atveju, jei ji nebus paskelbta.

Kiekvienu konkrečiu atveju vertinant, ar buvo pažeistos autorių teisės, labai svarbu prisiminti vieną pagrindinių elementų, kurio buvimas lemia autorių teisės apsaugos taikymą – kūrinio originalumas. Kaip minėta, kiekvienu konkrečiu atveju reikia vertinti, ar kūrinys, šiuo atveju, duomenų bazė (jos struktūra) atitinka originalumo kriterijų. Be to, keblumų gali kelti tai, kad originali turi būti būtent interneto svetainės struktūra, o ne joje esantis turinys, kitaip tariant, originalumo reikalavimas turi būti susietas ne su įeinančių elementų transformacija ir ne su duomenų bazės turiniu apskritai, bet išimtinai su turinio parinkimo ir išdėstymu (Birštonas, 2016, p. 62). Tiesa, interneto svetainės, kaip duomenų bazės, savo pobūdžiu kiek skiriasi nuo „tradicinių“ kūrinių – paveikslų, muzikos kūrinių ir panašiai. Dėl šios priežasties duomenų bazėms taikomas originalumo reikalavimas yra kiek mažesnis (Per, Nordell, 2009, p. 77-79) (Usonienė, 2012, p. 78). Visgi manytina, kad interneto svetainės atveju originalumą įrodyti yra pakankamai sudėtinga dėl interneto svetainės, kaip duomenų bazės, specifikos, todėl tikėtina, kad autorių teisių gynimo priemonės nebus itin efektyvios duomenų rinkimo atveju.

Autorių teisė numato tam tikrus turtinių teisių apribojimus, kuriais gali pasiremti asmuo, vykdamas duomenų rinkimą. ATGTĮ numatyti šie autorių teisių apribojimai: (i) kūrinio atgaminimas asmeniniais tikslais, (ii) citavimas, (iii) kūrinio panaudojimas mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais, (iv) kūrinių panaudojimas bibliotekų, mokymo įstaigų, muziejų, archyvų fondams ir kolekcijoms išsaugoti, (v) kūrinio panaudojimas

informacijos tikslais, (vi) kūrinių ar kitų objektų panaudojimas neįgaliesiems skirtais būdais, (vii) kūrinių panaudojimas religinių apeigų metu, (viii) kūrinių panaudojimas visuomenės saugumo tikslais, (ix) architektūros ir skulptūros kūrinių autorių teisių apribojimas, (x) kūrinių laikinas atgaminimas, (xi) kompiuterių programų archyvavimas ir atgaminimas adaptavimo tikslais, (xii) kompiuterių programos dekompiliavimas, (xiii) duomenų bazių naudojimas, (xiv) dailės kūrinių rodymas. Bet kuriuo atveju turtinių teisių apribojimas neturi prieštarauti įprastiniam kūrinių naudojimui ir nepagrįstai pažeisti teisėtų autoriaus arba kito autorių teisių subjekto interesų (ATGTĮ 19 straipsnio 1 dalis). Be abejonės, akivaizdu, kad duomenų rinkimo atveju ne visais apribojimais bus galima pasinaudoti būtent dėl duomenų rinkimo tikslo specifikos. Kalbant apie autorių teisių apribojimus, verta būtų prisiminti jau aptartą duomenų rinkimo tikslą – siekti komercinės naudos (arba informaciją adaptuojant ir susistemintus pateikiant kitoje interneto svetainėje, arba naudojant vidiniams komercinės analizės tikslams). Todėl nagrinėjant kiekvieną iš aukščiau pateiktų apribojimų net ir intuityviai matosi, jog jos šiais apribojimais itin sudėtingai bus galima pasinaudoti „komercinio“ duomenų rinkimo atveju. Kita vertus, jei duomenys būtų renkami išimtinai asmeniniais tikslais, apribojimu galima būtų pasinaudoti tik tenkinant ATGTĮ 20 straipsnio sąlygas. Minėtame straipsnyje numatyta, kad be kūrinių autoriaus arba kito šio kūrinių autorių teisių subjekto leidimo fiziniam asmeniui išimtinai savo asmeniniam naudojimui nekomerciniais tikslais leidžiama atgaminti teisėtai išleisto ar viešai paskelbto kūrinių egzempliorių. Tačiau fizinis asmuo, renkantis duomenis asmeniniais tikslais, neturėtų pernelyg apsidžiaugti, kadangi duomenų rinkimas yra veikla, visuomet vykdoma elektroninių duomenų bazių atžvilgiu, o asmuo, renkantis duomenis asmeniniais tikslais, negali remtis autorių teisių apribojimu, numatytu ATGTĮ 20 straipsnyje, kadangi šis apribojimas netaikomas elektroninių duomenų bazių atgaminimo atveju (ATGTĮ 20 straipsnio 3 dalies 3 punktas).

Duomenų rinkimo kontekste aktualiausias ATGTĮ 32 straipsnis, numatantis duomenų bazių naudojimo atvejus. Minėto straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog teisėtas duomenų bazės ar jos kopijos naudotojas be autoriaus arba kito autorių teisių subjekto leidimo turi teisę atgaminti, išleisti, versti, adaptuoti, platinti originalą ar kopijas, viešai rodyti, viešai atlikti, transliuoti (viešai skelbti kitais būdais) kūrinių, jeigu šie veiksmai reikalingi tam, kad teisėtas duomenų bazės naudotojas galėtų sužinoti duomenų bazės turinį ir juo tinkamai naudotis. Neįgaliųjų poreikiams patenkinti nekomerciniais tikslais teisėtas duomenų bazės ar jos kopijos naudotojas be autoriaus arba kito autorių teisių subjekto leidimo turi teisę atgaminti, platinti ir viešai skelbti kūrinius. Kita vertus, įvertinus šios normos turinį, panašu, jog duomenų rinkimas sunkiai galėtų būti pateisinamas tuo, kad „asmuo siekia sužinoti

duomenų bazės turinį ir juo tinkamai naudotis“, kadangi duomenys, kaip minėta, įprastai renkami visai kitais tikslais – analizei, komercinei naudai.

Vienas gana išskirtinis apribojimas, kuriuo galima būtų pasiremti renkant duomenis – kai tai yra reikalinga visuomenės saugumo užtikrinimo tikslais. Kaip nurodyta ATGTĮ 27 straipsnyje, yra leidžiama be autoriaus (kito autorių teisių subjekto) leidimo ir be autorinio atlyginimo atgaminti ir viešai skelbti kūrinį visuomenės saugumo tikslais arba siekiant užtikrinti valstybės valdžios, valdymo ar teismo proceso veiksmų atlikimą arba pranešimą apie juos. Be abejonės, šio apribojimo pritaikomumas būtų itin ribotas – tikėtina, kad juo pasiremti galėtų tik valstybės subjektai, kurie duomenis renka, pavyzdžiui, terorizmo prevencijos ar nusikalstamas veikas atlikusių asmenų paieškai. Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose tokios institucijos kaip policija naudoja robotus tam, kad rastų nusikaltėlius, veikiančius internetinėje erdvėje (Gold, Latonero, 2018, p. 278). Nors nėra duomenų, kaip plačiai tokia praktika paplitusi tarp Lietuvos ar Europos Sąjungos valstybių narių institucijų, tikėtina, kad Europos Sąjungoje tokia veikla būtų gerokai apribota būtent dėl pažangesnio asmens duomenų apsaugos reguliavimo. Kita vertus, Jungtinėse Amerikos Valstijose duomenų rinkimas saugumo užtikrinimo tikslu taip pat kritikuotinas doktrinos atstovų, kadangi tokia veikla kvestionuojama tiek iš duomenų apsaugos, tiek iš etinės pusės (Gold, Latonero, 2018, 286). Atitinkamai, nors Lietuvos institucijoms pasiremti tokiu autorių teisių apribojimu teorinė galimybė yra, tikėtina, kad praktikoje to nepakaktų – galėtų kilti klausimų dėl tokio duomenų rinkimo ir naudojimo proporcingumo, tikslingumo ir etiškumo.

Nagrinėjant autorių teisių apribojimus, panašu, jog jais pasinaudoti renkant duomenis būtų pakankamai komplikuoti. Todėl reikėtų vertinti paskutinį aspektą – ar interneto svetainė, kaip duomenų bazė, nėra praradusi autorių teisių apsaugos. Kaip jau minėta anksčiau, asmeninės neturtinės teisės galioja neterminuotai, todėl apie jas toliau nediskutuojama, tačiau turtinės teisės galioja visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po autoriaus mirties, neatsižvelgiant į kūrinio teisėto padarymo viešai prieinamą datą (ATGTĮ 34 straipsnio 1 dalis). Turint omenyje, kad pirmoji interneto svetainė (tokia, kokias mes matome šiandien) buvo sukurta 1991 metais (The World's First Web Site), akivaizdu, kad galimybė, jog duomenys yra renkami iš autorių teisių jau nebesaugomos interneto svetainės, yra labiau teorinė, nei reali, ir todėl pritaikytina tik ateityje, nes akivaizdu, jog nėra suėjęs jos apsaugos terminas.

Apibendrinant, galima teigti, jog autorių teisių apribojimais duomenų rinkėjui pasinaudoti būtų itin sudėtinga, tam tikrais atvejais praktiškai galbūt net neįmanoma. Taip

yra dėl duomenų rinkimo, kaip technologijos specifikos bei dėl to, kaip ši technologija yra įprastai naudojama praktikoje.

2.1.2. Autorių teisių subjektas

Nustatyti, kas yra teisių į duomenų bazę turėtojas (autorių teisių subjektas), yra svarbu dėl kelių priežasčių. Pirma, kaip numatyta ATGTĮ 2 straipsnio 5 dalyje, autorių teisių subjektas turi išimtinės turtines autorių teises – jis gali leisti arba drausti duomenų bazę atgaminti bet kokia forma ar būdu, platinti, viešai skelbti ją, ir atlikti kitus veiksmus bei už tokių neteisėtų veiksmų atlikimą autorius turi teisę gauti autorinį atlyginimą (ATGTĮ 15 straipsnio 3 dalis). Antra, kai yra pažeidžiamos autoriaus teisės, autorius, gindamas jas, gali įpareigoti trečiuosius asmenis nutraukti neteisėtus veiksmus, reikalauti atlyginti turtinę žalą, įskaitant išlaidas bei negautas pajamas, ir pasinaudoti kitomis ATGTĮ 77 straipsnio 1 dalyje numatytais veiksmais, vadinasi, svarbu nustatyti, kas yra tas subjektas, kurio turtinės teisės yra pažeidžiamos ir, atitinkamai, kas teismo ginčo atveju bus reikalavimą pareiškiantis ieškovas.

ATGTĮ 6 straipsnis pateikia autoriaus sąvoką, jis – kūrinį sukūręs fizinis asmuo, o Direktyvos 96/9/EB 4 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad duomenų bazės autoriumi laikomas ją sukūręs fizinis asmuo arba fizinių asmenų grupė, arba, jei tokia galimybė numatyta valstybių narių įstatymuose, juridinis asmuo, įstatymų prilygintas teisių savininkui. Iš pateiktų sąvokų apibrėžimų pakankamai akivaizdu, jog teisių turėtojas autorių teisių požiūriu bendrais atvejais yra asmuo, kurio kūrybinės veiklos rezultatas yra duomenų bazė. Vadinasi, tokiu atveju, kai interneto svetainė, iš kurios renkami duomenys, buvo sukurta fizinio asmens, kuris ją sukūrė neatlikdamas darbo (tarnybinių) funkcijų, autorių teisių turėtojas yra sukūręs svetainę fizinis asmuo. Tačiau neretai interneto svetainės bendrąja prasme yra kuriamos ir juridinių asmenų, pavyzdžiui, internetinių technologijų bendrovių, tiesa, tai dažniausiai daroma pasitelkiant darbuotojus ar laisvai samdomus asmenis (angl. *freelancers*). Todėl svarbu paminėti ir dar kelis aspektus dėl autorių teisių subjektų: (i) interneto svetainė gali būti sukuriamą dviejų ar daugiau fizinių asmenų (bendraautorystės atvejis), (ii) interneto svetainė gali būti sukuriamą atliekant darbo funkcijas.

Internetinės svetainės pakankamai dažnai yra kuriamos ne pavienių fizinių asmenų iniciatyva, bet juridinių asmenų (darbdavio) pavedimu. Atitinkamai, svarbu nustatyti, kas tokiu atveju yra autorių teisių subjektas – darbuotojas ar darbdavys.

Paprastai darbdaviui, kuris organizuoja sau pavaldžių darbuotojų darbą, tenka šio darbo rezultatai – pagaminta produkcija, kuri gali būti parduodama, arba pajamos už suteiktas paslaugas. Verslo rizikos perėjimas darbdaviui (Lietuvos Respublikos darbo kodekso 32 straipsnio 2 dalis) reiškia, kad jam negavus pajamų už darbuotojo pagamintus daiktus ar suteiktas paslaugas darbuotojo atlyginimas nuo to neturi nukentėti, bet, pavyzdžiui, palankiomis sąlygomis gavus daugiau pajamų visas pelnas vis tiek teks darbdaviui. Įstatymų leidėjas šią taisyklę koreguoja tokiu atveju, kai darbuotojas sukuria intelektualinės veiklos produktą – kūrinį, dizainą, išradimą. Šie objektai laikomi ypatingą reikšmę turinčiais intelektualinės veiklos rezultatais, kurių teisei apsaugai taikomas specialusis reguliavimas (Davulis, 2018, p. 127). Todėl vertinant, koks subjektas bus laikomas kūrinio autoriumi, reikėtų vertinti specialiąsias normas, šiuo atveju – ATGTĮ ir Direktyvą 96/9/EB.

Direktyvos 96/9/EB 29 preambulės punkte numatyta, kad ja nėra draudžiama valstybėms narėms nacionaliniame reguliavime numatyti, jog duomenų bazę pagal savo pareigas arba darbdavio nurodymus sukūrus sandomam darbuotojui, visomis su tokia duomenų baze susijusiomis turinėmis teisėmis naudojasi darbdavys, nebent sutartyje būtų numatyta kitaip. Direktyva 96/9/EB detaliau nereglamentuojama situacija, kai duomenų bazės sukuriama darbo santykių kontekste, todėl analizuotina nacionalinė teisė. ATGTĮ 9 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad tais atvejais, kai svetainė sukuriama tarnybinės pareigas ar darbo funkcijas atliekančio asmens, autorių teisių turėtojas yra fizinis asmuo ar asmenų grupė, sukūrė interneto svetainę, tačiau, kaip nurodyta minėto straipsnio 2 dalyje, jei darbdavys ir darbuotojas (darbuotojai) sutartyje nenumato kitaip, autorių teisės pereina darbdaviui 5 metams.

Kalbant apie, pavyzdžiui, sudėtingesnės konfigūracijos internetines svetaines, tarp jų ir elektroninės komercijos ar technologijų platformas, natūralu, jog vienas (ar netgi keli) fiziniai asmenys jos sukurti vien savo darbu negali – svetainės sukūrimas reikalauja indėlio iš vidinės pusės programuotojų (angl. *back-end engineers*), išorinės pusės programuotojų (angl. *front-end engineers*), svetainės dizainerių, svetainės infrastruktūros specialistų ir kitų specialistų. Tokiu atveju gali kilti klausimas – ar autorių teisių turėtojas yra darbuotojas, sukūręs išorinį svetainės vaizdą – tokį, kokį jį mato eilinis svetainės lankytojas, ar juo yra tas darbuotojas, kuris sukūrė kodą, esantį kiekvienos svetainės pagrindu, ar kiti darbuotojai? Į interneto svetainę, kaip į elementų visumą, tokiu atveju teisės gali turėti keli fiziniai asmenys, todėl nagrinėtinas bendraautorystės institutas. Kaip numatyta ATGTĮ 7 straipsnio 1 dalyje, nepaisant to, ar kūrinys sudaro nedalomą visumą, ar jis susideda iš dalių, kurių kiekviena gali turėti savarankišką reikšmę, tais atvejais, kai

bendru dviejų ar daugiau asmenų kūrybiniu darbu sukuriamas kūrinys, tokie asmenys yra laikomi bendraautoriais. Atitinkamai, bendraautoriai tarpusavio santykius ir autorinio atlyginimo dalių paskirstymą gali nustatyti sutartyje, o jei tokia nesudaroma – autorių teisės yra įgyvendinamos visų bendraautorių kartu. Kadangi bendraautoriu nėra laikomas asmuo, suteikęs materialinę, techninę ar organizacinę pagalbą kuriant kūrinį, juridinis asmuo (darbdavys), kurio iniciatyva ir resursais yra sukuriama internetinė svetainė, nebus laikomas bendraautoriu, todėl tokiai situacijai taikytina jau minėta norma dėl autorių teisių į kūrinius, sukurtus atliekant darbo funkcijas.

Kita vertus, ne visais atvejais darbuotojui (tarnautojui) ar jų grupei sukūrus interneto svetainę, bus laikoma, kad ji sukurta einant darbo (tarnybines) pareigas. Vien faktas, kad kūrinys sukurta atliekant tarnybines pareigas, nepreziumuojamas, susitarimas dėl kūrinio sukūrimo tarp šalių turi būti sudarytas, jame turi būti aiškiai išreikštos visos jo sąlygos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje). Vadinasi, tais atvejais, kai nėra sudaroma autorinė sutartis ar darbo (pareigybės) aprašyme ar darbo sutartyje nėra pakankamai aiškiai apibrėžiama, kad darbuotojo darbo funkcijos apima ir atitinkamos duomenų bazės kūrimą, minėta ATGTĮ 9 straipsnyje numatyta norma gali būti netaikoma.

Gali būti keliamas klausimas – koks subjektas efektyviausiai galėtų imtis gynybos tais atvejais, kai iš internetinės svetainės renkami duomenys? Savaiame suprantama, kad intelektinės nuosavybės teisės priklauso atitinkamam subjektui, kuris nustatomas remiantis anksčiau minėtais kriterijais. Būtent šis subjektas ir turi galimybę ginti savo pažeistas teises. Tačiau, jei būtų fokusuojamasi į interneto svetainės, kaip turto (verslo dalies, pajamų šaltinio), o ne kaip autorių teisės objekto apsaugą, kaip minėta, tikėtina, jog gynybą efektyviau vykdys darbdavys, o ne darbuotojas – fizinis asmuo. Todėl rekomenduotina darbdaviui su kiekvienu darbuotoju, kurio indėlis į internetinės svetainės kūrimą gali būti laikomas reikšmingu, sudaryti licencines sutartis.

2.2. Interneto svetainės, kaip *sui generis* teisių objekto, apsauga

Interneto svetainė gali būti laikoma *sui generis* teisių objektu ir jai gali būti taikoma apsauga. Direktyvos 96/9/EB 7 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad duomenų bazės, pasižyminčios pakankamai didelėmis jos duomenų gavimo, tikrinimo ir pateikimo kokybinėmis ir (arba) kiekybinėmis investicijomis, sudarytojas turi teisę neleisti perkelti ir (arba) panaudoti visos tokių duomenų bazės arba pakankamai didelės jos dalies, kokybiškai

ir (arba) kiekybiškai ją įvertinus. Vadinasi, kaskart, kai yra siekiama nustatyti, ar duomenų bazės sudarytojas turi teisę ginti savo pažeistas teises, reikia įvertinti, ar yra tenkinami tam tikri kriterijai.

Išskiriamos trys sąlygos, kurias turi atitikti duomenų bazė tam, kad jai būtų taikoma *sui generis* teisinė apsauga (Birštonas, 2012, p. 57-62); šie elementai numatyti Direktyvos 96/9/EB 7 straipsnyje bei, atitinkamai, ATGTĮ 61 straipsnyje). Pirma, duomenų bazės sukūrimui turi būti atliktos kokybinės ir (arba) kiekybinės investicijos. Antra, investicijos turi būti pakankamai didelės (esminės). Trečia, investicijos turi būti skirtos duomenų bazės duomenų gavimui, tikrinimui ir pateikimui (duomenų bazės turinio parinkimui, sudarymui, tikrinimui bei pateikimui).

Pirmasis elementas, kuris turi būti vertinamas – pakankamai didelės kokybinės ir (arba) kiekybinės investicijos. Sąvoką „investicijos“, nagrinėjant keletą žodynų (Lietuvių kalbos žodynas, Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, Lietuvių žodynas) pateiktomis apibrėžtimis, galima apibrėžti kaip ilgalaikius kapitalo indėlius į tam tikrą veiklą, siekiant pelno. Kita vertus, Direktyvos 96/9/EB 39 ir 40 konstatuojamosios dalys investicijas sieja ne tik su finansiniais, bet ir su profesiniais indėliais bei laiko, pastangų bei energijos sąnaudomis. Vadinasi, nagrinėjant, ar buvo atliktos investicijos, nereikėtų apsiriboti tik finansinių investicijų analize – turi būti vertinamos ir intelektinės pastangos kuriant duomenų bazę bei kiti elementai (Birštonas, 2012, p. 57-62).

Antra, kaip minėta, investicijos turi būti pakankamai didelės arba, kitaip tariant, esminės. Minėta direktyva nepateikia sąvokų „pakankamai didelės“ ar „investicijų“ apibrėžties, todėl nagrinėtina teismų praktika bei doktrina. Tiesa, doktrinoje ir teismų praktikoje nėra vieningos nuomonės dėl to, kokios investicijos turėtų būti laikomos pakankamai didelėmis arba esminėmis, bet manoma, kad „esminių“ investicijų riba turi būti pakankamai žema (Birštonas, 2012, p. 61). Tik vienoje Direktyvos 96/9/EB vietoje – 19 konstatuojamojoje dalyje – yra užsimenama apie tai, kas galėtų būti laikoma pakankamai didelėmis investicijomis: „kadangi paprastai kelių muzikinių įrašų rinkinys kompaktinėje plokštelėje (CD) nepriklauso šios direktyvos taikymo sričiai tiek dėl to, kad toks rinkinys neatitinka autorių teisių apsaugos reikalavimų, tiek dėl to, kad investicija į jį nėra tokia didelė, kad ja vertėtų domėtis *sui generis* teisių požiūriu“. Kadangi kompaktinės plokštelės, kaip potencialaus autorių teisių objekto, statusas nebus nagrinėtinas šiame darbe, yra aktuali antroji minėtos konstatuojamosios dalies dalis, indikuojanti, kad objektas gali nepatekti į Direktyvos 96/9/EB taikymo sritį todėl, kad investicijos nėra tokios didelės, kad jomis verta būtų domėtis *sui generis* teisių požiūriu. Doktrinoje keliama mintis, jog galbūt

galima būtų pripažinti, kad investicijos yra esminės tuo atveju, jei jos yra didesnės nei įprastai atliekamos tokio pat pobūdžio rinkiniams sukurti (Derclaye, 2005, p. 3).

Trečias elementas, kuris turi būti aptariamas – ką reiškia Direktyvos 96/9/EB 7 straipsnio 1 dalies formuluotė „gavimo, tikrinimo ir pateikimo kokybinės ir kiekybinės investicijos“. Europos Sąjungos teisingumo teismas byloje *British Horseracing Board prieš William Hill* nagrinėjo klausimus, susijusius su *sui generis* teisėmis ir gana griežtai apibrėžė duomenų bazės gamintojo teisės ribas. British Horseracing Board (toliau – BHB) – žirgų lenktynių Jungtinėje Karalystėje organizatoriui, priklausė duomenų bazė, kurios turinys buvo skelbiamas jos internetinėje svetainėje. Teismas išaiškino, jog „su duomenų bazės duomenų tikrinimu susijusių investicijų“ sąvoka direktyvos 96/9/EB 7 straipsnio 1 dalies prasme reiškia išteklius, panaudotus siekiant užtikrinti duomenų bazės duomenų patikimumą, tikrinti surinktų duomenų tikslumą kuriant duomenų bazę ir jai veikiant. Taip pat, nors Teismas pripažino, jog investicijos, padarytos atrenkant žirgus, kuriems leidžiama dalyvauti lenktynėse, yra susijusios su duomenų, iš kurių sudaromi šių lenktynių sąrašai ir kurie pateikiami BHB duomenų bazėje, kūrimu, tačiau jos nėra investicijos, padarytos siekiant gauti duomenų bazės duomenis. Atitinkamai, į jas negali būti atsižvelgta vertinant, ar duomenų bazės kūrimo investicijos buvo reikšmingos.

Taigi, tais atvejais, kai interneto svetainė neturės minėtų elementų ar jų neatitiks, interneto svetainės administratorius negalės gintis nuo duomenų rinkimo veiksmų teigdamas, kad buvo pažeistos *sui generis* teisės.

2.2.1. Veiksmai, pažeidžiantys *sui generis* teisių turėtojų teises

Kaip minėta, Direktyvos 96/9/EB 7 straipsnis numato duomenų bazės sudarytojo teisę neleisti perkelti ir (arba) panaudoti visos duomenų bazės arba pakankamai didelės jos dalies. Nagrinėjamos temos kontekste tais atvejais, kai duomenis renkantis asmuo kopijuoja, platina ar padaro prieinamus visuomenei iš interneto svetainės surinktus duomenis (visos interneto svetainės, jos esminės dalies ar, tam tikrais atvejais, ne esminės dalies) be interneto svetainės administratoriaus (teisių turėtojo) leidimo, gali būti pažeidžiami Direktyvos 96/9/EB 7 ir 8 straipsniai (Kahler, 2012, p. 96). Vadinasi, reikalinga nustatyti, kokie veiksmai apima „perkėlimą“ ir „panaudojimą“ tam, kad interneto svetainės, iš kurios yra renkami duomenys ir kuri atitinka anksčiau aptartus kriterijus, administratorius galėtų teigti, kad jo teisės yra pažeistos tokiais veiksmais.

Kaip nurodyta Direktyvos 96/9/EB 7 straipsnio 2 dalies a punkte, „perkėlimas“ – tai nuolatinis arba laikinas visų bazės duomenų arba pakankamai didelės jo dalies transformavimas į kitą lygmenį bet kokiomis priemonėmis ir bet kokia forma. Kaip nurodyta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendime byloje *Apis-Hristovich EOOD prieš Lakorda AD*, apibrėžiant perkėlimo sąvoką vartojamus žodžius bei į Bendrijos teisės aktų leidėjo įtvirtinta *sui generis* teise siekiama tikslą, šią sąvoką 7 straipsnio kontekste reikia suprasti plačiai, t. y. kaip apimančią bet kokią be leidimo įvykdytą viso ar dalies duomenų bazės turinio pasisavinimą, nepaisant jo pobūdžio ir formos (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2008 m. spalio 9 d. sprendimas byloje *Directmedia Publishing*). Taigi, lemiamas kriterijus yra tai, ar buvo įvykdytas visos ar dalies atitinkamos duomenų bazės duomenų „perkėlimas“ į kitą tos pačios ar kitokios rūšies laikmeną. Toks perkėlimas suponuoja tai, kad visi ar dalis atitinkamos duomenų bazės duomenų atsiduria kitoje nei pirminės duomenų bazės laikmenoje. Kaip matyti iš pačios Direktyvos 96/9/EB 7 straipsnio 2 dalies a punkto formuluotės, Bendrijos teisės aktų leidėjas ketino įtraukti į „perkėlimo“ sąvoką 7 straipsnio prasme ne tik „nuolatinį perkėlimą“, bet ir „laikiną perkėlimą“ atitinkančius veiksmus. Vadinasi, reikia manyti, kad nuolatinis ir laikinas perkėlimas skiriasi iš originalios duomenų bazės perkeltų duomenų saugojimo kitoje laikmenoje trukme. Nuolatinis perkėlimas yra tuomet, kai šie duomenys įrašomi į kitą, ne originalią, laikmeną ilgam laikui, o laikino perkėlimo atveju šie duomenys kitoje laikmenoje, pavyzdžiui, kompiuterio operatyviojoje atmintyje, išsaugomi ribotą laiką. Dažniausiai naudojami formatai renkant duomenis yra json (Javascript Object Notation), CSV (Comma Separated Values), XML, SQL, Excel (xls, xlsx) (Best Web Scraped Data Formats, 2019). Tiesa, nors Direktyva 96/9/EB nurodo, kad perkėlimas turi būti atliekamas į kitą laikmeną, o ne į kitą formatą, tačiau galima manyti, kad formato pakeitimas dažnai reikš ir perkėlimą į kitą laikmeną.

Minėtos direktyvos 7 straipsnio 2 dalies b punktas pateikia sąvokos „panaudojimas“ apibrėžimą. Tai – bazės duomenų arba pakankamai didelės jų dalies pateikimas visuomenei platinant kopijas, nuomojant, operatyviosios (*on-line*) sistemos pagrindu arba kitais informacijos perdavimo būdais. Pačiam teisės savininkui arba su jo leidimu kartą pardavus duomenų bazės kopiją Bendrijoje, prarandama teisė kontroliuoti kopijos perpardavimą Bendrijos teritorijoje.

Atitinkamai vertinant *sui generis* teisės apsaugos apimtį, nėra svarbu, kad perkėlimu ir (arba) panaudojimu siekiama sukurti kitą duomenų bazę, neatsižvelgiant nei į tai, ar ji konkuruotų su pradine duomenų baze, ir ar būtų tokio paties ar skirtingo dydžio, nei į tai, kad šis veiksmas yra sudėtinė veiklos, kuria nesiekama sukurti duomenų bazės, dalis. Dėl

to Direktyvos 96/9/EB 42 konstatuojamoji dalis patvirtina, kad „teisė uždrausti neteisėtai perkelti bazės duomenis arba jų dalį ir (arba) juos panaudoti siejama ne tik su piratinės konkuruojančios produkcijos gamyba, tačiau ir su bet kuriuo naudotoju, kuris savo veiksmais daro didelę žalą (kokybine ir kiekybine prasme) investicijoms“ (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2004 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje *The British Horseracing Board*). Vadinasi, *sui generis* teisės apimtis priklauso nuo objektyvaus elemento, o ne subjektyvaus – pavyzdžiui, siekio konkuruoti su duomenų baze, iš kurios gaunama informacija. Kita vertus, reikia turėti omenyje, jog įprastai duomenų rinkimas yra susijęs su jos turinio (pavyzdžiui, svetainėje pateikiamos informacijos, nuotraukų ir pan.) rinkimu, o ne su duomenų bazės struktūros atgaminimu.

Sui generis teisėms, kaip ir autorių teisėms, yra taikomi tam tikri apribojimai. Direktyvoje 96/9/EB numatomi tokie *sui generis* teisių apribojimai, potencialiai aktualūs duomenų rinkimo atveju: (i) teisėto naudotojo teisė perkelti arba viešai platinti neesmines duomenų bazės dalis (Direktyvos 96/9/EB 8 straipsnio 1 dalis), (ii) teisėto naudotojo teisė perkelti arba viešai platinti didelę (esminę) duomenų bazės dalį (Direktyvos 96/9/EB 9 straipsnis).

Teisėtas duomenų naudotojas, kaip nurodė Europos Sąjungos Teisingumo Teismas 2004 m. lapkričio 9 d. sprendime byloje *The British Horseracing Board*, yra asmuo, kuris prieina prie duomenų bazės duomenų informacijos su tiesioginiu arba netiesioginiu jos sudarytojo sutikimu. Deja, mažai tikėtina, kad duomenų rinkėjai gaus interneto svetainės valdytojo (ar kito subjekto, kuris laikomas autoriumi) sutikimą rinkti duomenis, ypač tais atvejais, kai, pavyzdžiui, tokie veiksmai vykdomi siekiant atlikti konkurentų veiklos analizę. Kita vertus, kaip minėta, tokios paieškos sistemos kaip Google savo veiklą taip pat grindžia duomenų rinkimo veiksmais, todėl natūralu, jog interneto svetainės valdytojas, norintis, kad Google paieškos sistemos naudotojai sėkmingai rastų jo interneto svetainę paieškos rezultatų sąrašė, sutiks su duomenų rinkimo veiksmais.

Direktyvos 96/9/EB 9 straipsnis numato *sui generis* teisės išimtis, kai be sudarytojo leidimo gali būti perkeliama ar viešai platinama didelė duomenų bazės dalis. Išimtis apima šiuos veiksmus: (i) neelektroninių bazių duomenų perkėlimas asmeniniais tikslais; (ii) duomenų bazės duomenų perkėlimas tik mokymo ir mokslinių tyrimų iliustracijoms, tiksliai nurodant informacijos šaltinį ir įrodant nekomercinį siekiamų tikslų pobūdį; (iii) duomenų bazės duomenų perkėlimas (arba) viešas platinimas visuomenės saugumo tikslais arba administracinėms ar teisinėms procedūroms. Pirmoji veiksmų grupė yra susijusi su neelektroninėmis duomenų bazėmis, todėl, interneto svetainei esant išimtinai elektronine duomenų baze, ši išimtis nėra taikoma. Jei duomenys renkami nekomerciniais, mokymo ar

mokslinių tyrimų tikslais arba yra reikalingas administracinėms ar teisinėms procedūroms, jis galėtų būti vykdomas be teisių turėtojo sutikimo. Verta pažymėti, kad perkeltant šią Direktyvos 9/69/EB nuostatą į Lietuvos teisę, ATGTĮ buvo įtvirtintos ne tik visos aptariamame straipsnyje numatytos išimtys, bet ir viena papildoma – duomenų bazė gali būti perkeliama ir naudojama neįgaliųjų asmenų naudai (ATGTĮ 63 straipsnio 1 dalies 4 punktas). Visgi manytina, kad duomenų rinkimo atveju, ypač kalbant apie tikslus, kuriems pasiekti praktikoje dažniausiai renkami duomenys, šios išimtys būtų pakankamai sunkiai pritaikomos. Visų pirma, bet kokie veiksmai duomenų bazės atžvilgiu negalėtų būti pateisinami nekomerciniu pobūdžiu: pirma, duomenys renkami arba bendrovės veiklos tobulinimo tikslu todėl, nors viešai neskelbiami, naudojami komerciniais tikslais, antra, bendrovės, kurios duomenis renka iš kitų interneto svetainių tam, kad šiuos duomenis skelbtų pas save (kaip yra, pavyzdžiui, lėktuvų skrydžių bilietų pardavimo tarpininkų atveju) siekiant pelno, akivaizdžiai duomenis renka komerciniais tikslais. Kita vertus, be abejonės, jei duomenis renka asmuo savo asmeniniais ar kitais minėtais į išimtį patenkančiais tikslais, jis nebus laikomas pažeidusiu autorių teises.

Teisių apribojimus numato ir 2019 m. kovo 26 dieną buvo priimta Autorių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje direktyva (2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 96/9/EB ir 2001/29/EB). Šia direktyva yra siekiama sukurti teisių turėtojų ir Direktyvos saugomų objektų naudotojų teisių ir interesų pusiausvyrą. Kitaip tariant, yra siekiama užtikrinti autorių teisių apsaugą internetinėje erdvėje, sukuriant, pavyzdžiui, teisingo atlygio už išplatintą turinį mechanizmą, neteisėtai talpinamo ir naudojamo turinio kontrolę. Nagrinėjant teisių apribojimų klausimus, aktualus 3 straipsnis (reglamentuojantis tekstų ir duomenų gavybą mokslinių tyrimų tikslais) ir 4 straipsnis (kuris numato išimtį ar apribojimą tekstų ir duomenų gavybos tikslais).

Bendrai tariant, Autorių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje direktyvos 3 straipsnio esmė – įpareigoti Europos Sąjungos valstybes nares savo nacionalinėje teisėje numatyti tokį reguliavimą, kuris duomenų analizės (mokslinių tyrimų) tikslais numatytų autorių teisių, gretutinių teisių ir *sui generis* teisių išimtis. Abu aptariamais Autorių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje direktyvos straipsniai numato, kad teisėms, numatytoms Direktyvos 96/9/EB 5 straipsnio a punkte ir 7 straipsnio 1 dalyje, Direktyvos 2001/29/EB 2 straipsnyje ir Autorių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje direktyvos 15 straipsnio 1 dalyje turi būti taikomos išimtys. Tačiau verta pažymėti, jog skiriasi aplinkybės, kurioms esant gali būti taikomos minėtos išimtys. Konkrečiau, 3 straipsnis numato išimtis atliekant

dėl mokslinių tyrimų organizacijų ir kultūros paveldo įstaigų atlikto atgaminimo ir perkėlimo siekiant mokslinių tyrimų tikslais atlikti kūrinių ar kitų objektų, su kuriais jos gali teisėtai susipažinti, tekstų ir duomenų gavybą. Šios direktyvos 2 straipsnio 2 dalyje pateikiamas sąvokos „tekstų ir duomenų gavyba“ apibrėžimas; tai – bet koks automatizuotas analitinis metodas, kuriuo siekiama analizuoti skaitmeninės formos tekstą ir duomenis, kad būtų gauta informacijos, kuri apimtų modelius, tendencijas ir koreliacijas, bet ne tik.

Direktyvos 96/9/EB 5 straipsnio a punkte numatyta, kad autorių teisių saugomos duomenų bazės atžvilgiu duomenų bazės autorius turi išskirtinę teisę pats arba per įgaliotą asmenį laikinai arba nuolat bet kokiomis priemonėmis ir bet kokia forma dauginti visą duomenų bazę arba jos dalį. Direktyvos 96/9/EB 7 straipsnio 1 dalis numato, jog duomenų bazės, pasižymintys pakankamai didelėmis jos duomenų gavimo, tikrinimo ir pateikimo kokybinėmis ir (arba) kiekybinėmis investicijomis, sudarytoji turi teisę neleisti perkelti ir (arba) panaudoti visos tokių duomenų bazės arba pakankamai didelės jos dalies, kokybiškai ir (arba) kiekybiškai ją įvertinus. Ši nuostata yra perkelta į ATGTĮ, kurio 61 straipsnis numato, kad duomenų bazės gamintojas, kuris įrodo, kad parinkdamas, sudarydamas, tikrindamas bei pateikdamas duomenų bazės turinį padarė esminių kokybinių ir (ar) kiekybinių (intelektinių, finansinių, organizacinių) investicijų, turi teisę uždrausti bet koku būdu ar forma visam laikui ar laikinai perkelti visą duomenų bazės turinį ar esminę jo dalį į kitą laikmeną.

Remiantis Autorių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje direktyvos 3 straipsniu, išimties taikomos šių teisių atžvilgiu: (i) teisė dauginti visą duomenų bazę arba jos dalį, (ii) neleisti perkelti ir (arba) panaudoti visos tokių duomenų bazės arba pakankamai didelės jos dalies, (iii) atgaminimo teisė, (iv) teisė viešai paskelbti kūrinius ir teisė kitus objektus padaryti viešai prieinamus. Kitaip tariant, jei duomenys renkami specifiniais – mokslinių tyrimų – tikslais, teisių turėtojai negali leisti ar drausti duomenis renkantiems asmenims atlikti anksčiau minėtų veiksmų.

Kita išimtis yra numatyta Autorių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje direktyvos 4 straipsnyje, kurio tikslas – įpareigoti numatyti tam tikrų teisių išimtį ar apribojimą, susijusį su teisėtai prieinamų kūrinių ir kitų objektų atgaminimu ir perkėlimu tekstų ir duomenų gavybos tikslais. Gali kilti klausimas, kodėl Europos Sąjunga imasi skatinti duomenų gavybą. 2017 metais išleistoje publikacijoje „Trend analysis, future applications and economics of TDM“, kuri buvo finansuota Europos Komisijos, buvo skaičiuojama, kad tekstų ir duomenų gavyba (angl. text and data mining; TDM) įgauna itin didelę, be kita ko, ekonominę svarbą, jog jos įtaka Europos Sąjungos ekonomikai 2016 metais siekė tarp 13–

26,7 mlrd. JAV dolerių, o 2020 metais planuotas pakilimas iki 110,1 mlrd. JAV dolerių . Atitinkamai, buvo prognozuojama, kad didžiųjų duomenų (angl. big data) dėka Europos Sąjungos bendrasis vidaus produktas pakils 1,9% . Atkreiptinas dėmesys, jog, kaip minėta, „duomenų gavyba“ ir „duomenų rinkimas“ nėra tapačios sąvokos, nors iš duomenų rinkimo būdu surinkta informacija gali būti sisteminama ir vėliau analizuojama duomenų gavybos tikslu. Kadangi ši direktyva dar nėra perkelta į nacionalinę teisę, šios normos taikymo klausimas dar nebuvo keltas. Vadinasi, kiekvieną kartą renkant duomenis duomenų gavybos tikslais, reikėtų įvertinti, ar nėra pažeidžiamos ir kitos intelektinės nuosavybės teisės. Be to, šiai išimčiai taikomos papildomos Autorių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje direktyvos 4 straipsnio 2 ir 3 dalyje nurodytos sąlygos: (i) atgaminta ir perkelta medžiaga gali būti saugoma tiek laiko, kiek reikia tekstų ir duomenų gavybos tikslais, (ii) interneto svetainės valdytojas turi nebūti aiškiai nurodęs, jog pasilieka sau teisę naudoti tuos kūrinius ir kitus objektus.

2.2.3. Teismų praktika

Verta paminėti, kad Lietuvos teismai nėra nagrinėję bylą, susijusią su žiniatinklio duomenų rinkimu. Todėl šiuo atveju nagrinėtina jau minėta Direktyva 96/9/EB, kuri numato duomenų bazių apsaugos taisykles.

Viena iš nedaugelio tiesiogiai su duomenų rinkimu susijusių bylų - 2006 m. vasarį Danijos teismo priimtas sprendimas byloje, nagrinėjančioje ginčą tarp home a/s (ieškovo) ir OFIR a/s (atsakovo) (Kopenhagos jūrų ir prekybos teismo 2006 m. vasario 24 dienos sprendimas byloje). Ieškovas teigė, kad interneto svetainėse www.bolig.ofir.dk bei www.bolig.forum.dk (toliau – bolig.ofir), priklausančioms atsakovui, pateikiama informacija buvo nuolat ir sistemingai renkama iš duomenų bazės www.home.dk (toliau – home.dk), priklausančios ieškovui. Tiek bolig.ofir, tiek home.dk interneto svetainių paskirtis – pateikti svetainės lankytojams nekilnojamojo turto nuomos bei pardavimo skelbimus. Bylos nagrinėjimo metu buvo nustatyta, jog atsakovas robotų pagalba sistemingai (kiekvieną vakarą) iš interneto svetainės home.dk rinko pateiktą informaciją apie skelbimus (konkrečiai, buvo nustatyta, jog atsakovas rinko (kopijavo) trylikos rūšių informaciją, įskaitant URL adresą, pastato adresą, kainą, patalpos plotą, pastatymo metus, o vėliau surinktą informaciją paskelbdavo bolig.ofir. Be surinktos informacijos iš home.dk, atsakovas taip pat savarankiškai generuodavo šią informaciją: (i) būsto identifikacinį numerį (byloje nustatyta, jog tai techninių duomenų, kurie nėra matomi svetainės lankytojams, rūšis), (ii) datą (preziumuojama, jog „data“ šiame kontekste reiškia dieną,

kurią iš home.dk buvo surinkta informacija), (iii) tarpininko identifikatorių (tai – duomuo, nurodantis, informacijos šaltinį, t.y. nuoroda į interneto svetainę, iš kurios buvo surinkta informacija, bei svetainės pavadinimas), bei (iv) nekilnojamojo turto rūšį (tiesa, bylos nagrinėjimo metu nenustatyta, ar šie duomenys buvo renkami iš home.dk, ar generuojami atsakovo). Atsakovas pateikė atsiliepimą į ieškinį, teigdamas, jog Direktyvos 96/9/EB, kuri Danijos nacionalinėje teisėje buvo įgyvendinta 1998 metais, 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog valstybės narės numato duomenų bazės, pasižyminčios pakankamai didelėmis jos duomenų gavimo, tikrinimo ir pateikimo kokybinėmis ir (arba) kiekybinėmis investicijomis, sudarytoji teisę neleisti perkelti ir (arba) panaudoti visos tokių duomenų bazės arba pakankamai didelės jos dalies, kokybiškai ir (arba) kiekybiškai ją įvertinus. Kadangi minėtas Direktyvos 96/9/EB straipsnis nenumato duomenų bazės dydžio (informacijos kiekio), kaip kvalifikuojančio kriterijaus, lemiančio apsaugos taikymą, reikia vertinti investicijas, kurios, pasak minėto straipsnio, turi būti „pakankamai didelės“. Bylos nagrinėjimo metu nustatyta, kad, kuriant interneto svetainę home.dk, buvo padarytos itin didelės investicijos, pavyzdžiui, į svetainės kūrimą ir tobulinimą iki 2004 metų buvo investuota virš 2,3 milijono JAV dolerių.

Direktyvos 96/9/EB 5 straipsnio c punktas numato, jog autorinių teisių saugomos duomenų bazės atžvilgiu duomenų bazės autorius turi išimtinę teisę pats arba per įgaliotą asmenį bet kokia forma platinti visuomenei duomenų bazės arba jų kopijas; pačiam teisės savininkui arba su jo leidimu kartą pardavus duomenų bazės kopiją Bendrijoje prarandama teisė kontroliuoti tokios kopijos perpardavimą Bendrijos teritorijoje. Taip pat atsakovas teigė, jog Direktyvos 96/9/EB 7 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, jog pasikartojantis ir sistemingas duomenų bazės nedidelių dalių perkėlimas ir (arba) panaudojimas, reikalaujantis veiksmų, kurie nebūdingi normaliam duomenų bazių naudojimui arba kurie nepagrįstai pažeidžia teisėtus duomenų bazės sudarytojo interesus, nėra leidžiamas.

Teismas nusprendė, jog Direktyvos 96/9/EB 7 straipsnio 1 dalis, numatanti *sui generis* teises duomenų bazėms, nėra taikoma šiuo konkrečiu atveju. Konkrečiau, kadangi home.dk, kaip duomenų bazė, yra sudaryta daugiausia iš jau egzistuojančio turinio – nekilnojamojo turto tinklo (HOME DK) pagrindinio verslo veiklos vykdymo (turinio naudojimo reklamai, nekilnojamojo turto pardavimo bei nekilnojamojo turto pristatymo), ji nepatenka į Direktyvos 96/9/EB 7 straipsnio taikymo sritį. Toks teismo sprendimas kelia grėsmę interneto svetainių administratorių teisių apsaugai. Jei nacionaliniai teismai pradėtų plačiai taikyti tokią praktiką – jau egzistuojantį turinį (tokį, koks, tikėtina, savo pobūdžiu panašus į turinį, talpinamą skelbimų portaluose, elektroninės komercijos platformose, skrydžių bendrovių internetinėse svetainėse ir pan.) visais atvejais laikyti kaip kriterijų,

lemsiantį duomenų bazių teisinės apsaugos netaikymą, interneto svetainių, iš kurių renkami duomenys, administratoriai, tikėtina, negalės imtis intelektinės nuosavybės teisės apsaugos priemonių tokiai veiklai uždrausti. Tokiu atveju kone vienintelis įrankis, leisiantis apsiginti nuo duomenų rinkimo, būtų sutarčių teisės instituto siūlomos apsauginės priemonės.

3. SUTARČIŲ TEISĖS TAIKYMO GALIMYBĖS DUOMENŲ RINKIMO ATVŽVILGIU

Nemažas skaičius internetinių platformų, kurios renka duomenis iš kitų interneto svetainių tam, kad agreguotą informaciją pateiktų savo platformoje (tai yra, veiktų kaip tarpininkai), įskaitant tokias populiarias kelionių organizatorių platformas kaip Orbitz ir Travelocity, turi sudariusios sutartis su skrydžių bendrovėmis, kelionių agentūromis ir kitais paslaugų teikėjais dėl duomenų rinkimo (O'Reilly, 2007, p. 274). Manytina, kad toks sprendimas yra pats saugiausias sutartinės atsakomybės kontekste: duomenis suteikiantis ir duomenis renkantis subjektai aiškiai susitaria dėl galimų atlikti veiksmų, interneto svetainės administratoriui yra žinoma, kad jo svetainės informacija yra naudojama kitų subjektų. Be to, tokiu atveju interneto svetainė neblokuos duomenų rinkėjo prieigos prie svetainės, todėl, manytina, abi šalys sutaupys su blokavimo technologijomis susijusių kaštų: viena vertus, svetainės administratorius neturės papildomai investuoti į robotus blokuojančias sistemas, o duomenų rinkėjas neturės investuoti į technologijas, kurios galėtų apeiti interneto svetainėje įdiegtas robotų blokavimo priemones. Tačiau ne visi duomenis renkantys ir savo platformose pateikiantys subjektai sudaro sutartis su interneto svetainių administratoriais, iš kurių svetainių renkami duomenys. Tam tikrais atvejais sutarties sudarymas tiesiogiai su svetainės administratoriumi nebūtų įmanomas – mažai tikėtina, kad, pavyzdžiui, viena automobilių nuomos paslaugų skaitmeninė platforma leistų savo konkurentui rinkti duomenis tam, kad jis, išanalizavęs kainas, galėtų sumažinti savąjas. Visgi gali kilti klausimas, ar visais atvejais yra reikalinga su interneto svetainės administratoriumi sudaryti sutartį, leidžiančią duomenų rinkimo veiksmus ir ar tai reiškia, kad nesudarius sutarties, duomenų rinkimas yra neteisėtas?

LR civilinio kodekso 1.73 straipsnio 2 dalis ir 6.192 straipsnis numato galimybę sutartis, kurioms keliamas rašytinės formos reikalavimas, sudaryti elektroniniu būdu. Dažniausias interneto svetainėse pateikiamas sutarčių formatas – bendrosios taisyklės (angl. *terms and conditions*, *terms of use*), su kuriomis vartotojas, naudodamasis atitinkama svetaine, sutinka. Skiriamos dvi rūšys elektroninių sutarčių: *click-wrap* sutartys (kai vartotojas turi atlikti aktyvius veiksmus, t.y. sutikti su interneto svetainės taisyklėmis,

pavyzdžiui, paspausdamas mygtuką „Sutinku“ ar „Patvirtinu“) ir *browse-wrap* arba *web-wrap* sutartys (kai vartotojas neatlieka aktyvių veiksmų, o vien naudojimasis interneto svetaine, naršymas joje reiškia sutikimą su interneto svetainės naudojimo taisyklėmis) (Pistorius, 2004, p. 569). Vienas iš būdų interneto svetainės administratoriui apsisaugoti nuo duomenų rinkimo robotų pagalba yra nuostatų, draudžiančių atlikti tokius veiksmus, įtraukimas į sutartį (bendrąsias interneto svetainės naudojimo taisykles). Tačiau tam, kad asmeniui būtų taikomos iš sutarties kylančios teisės ir pareigos, jis turi būti sutarties šalimi. Dėl šios priežasties taip pat svarbu, kurią iš anksčiau minėtų elektroninių būdų sudaromų sutarčių rūšių – *click-wrap* ar *browse-wrap* – pasirinko interneto svetainės administratorius.

Viena Europos Sąjungos Teisingumo Teismo bylų, kurioje nagrinėtas sutartinės atsakomybės už duomenų rinkimą taikymo klausimas, yra *Ryanair v. PR Aviation* (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2015 m. sausio 15 d. sprendimas...). *PR Aviation* priklauso interneto svetainė, kurioje vartotojai gali atlikti pigių oro bendrovių vykdomų skrydžių paiešką, palyginti skrydžių kainas bei už komisinį mokestį rezervuoti skrydžius. Tam, kad galėtų pateikti informaciją savo svetainėje, *PR Aviation* renka informaciją iš pigių skrydžių bendrovių, įskaitant ir *ryanair.com*, svetainių. Prieiga prie *ryanair.com* interneto svetainės vartotojui suteikiama tik tuo atveju, jei jis sutinka su svetainės nustatytais bendromis naudojimosi sąlygomis. Minėtose sąlygose įtvirtintos tokios nuostatos, kaip (i) draudimas kitoms interneto svetainėms, išskyrus *ryanair.com*, parduoti skrydžio ar skrydžio kartu su apgyvendinimo paslaugomis rezervaciją, (ii) išimtinis leidimas asmeniniais tikslais naudotis svetainės funkcijomis, tokiomis, kaip svetainės peržiūra, skrydžių rezervacija bei (iii) draudimas komerciniais tikslais automatizuotomis sistemomis arba programine įranga imti informaciją iš *ryanair.com* svetainės, nebent informaciją renkantis trečiasis asmuo su *Ryanair* yra sudaręs rašytinę licencijos sutartį, pagal kurią jam leidžiama gauti *Ryanair* informaciją apie kainas, skrydžius ir skrydžių tvarkaraščius, turint tikslą palyginti kainas. Kadangi Direktyvoje 96/9/EB numatytos autorių arba *sui generis* teisės, įskaitant ir, pavyzdžiui, Direktyvos 96/9/EB 5 straipsnyje numatytas teises dauginti ar platinti visuomenei duomenų bazes, suteikiamos tik toms duomenų bazėms, kurios atitinka Direktyvoje 96/9/EB numatytus anksčiau aptartus kriterijus. Nagrinėjamu atveju, Nyderlandų teismas priėmė sprendimą, kad *ryanair.com* svetainė neatitinka intelektinės nuosavybės apsaugos kriterijų, vadinasi, jai nėra taikoma nei *sui generis*, nei autorių teisių apsauga pagal Direktyvą 96/9/EB. Byloje buvo iškeltas prejudicinis klausimas, konkrečiau, buvo siekiama išsiaiškinti ar Direktyva 96/9/EB turi būti aiškinama taip, kad laisvė naudoti duomenų bazę, kuriai nėra taikoma minėta apsauga, negali būti ribojama sutartimi (Nyderlandų Aukščiausiojo Teismo Sprendimas byloje...). Teismas nurodė, kad tais

atvejais, kai interneto svetainė, kaip duomenų bazė, neatitinka Direktyvoje 96/9/EB numatytų apsaugos kriterijų, Direktyva 96/9/EB jai apskritai nėra taikoma, nereiškia, kad negali būti taikomas nacionalinėje teisėje numatytas apsaugos mechanizmas, pavyzdžiui, duomenų bazės kūrėjo teisė nustatyti duomenų bazės naudojimo sutartinių apribojimų. Nors vėliau Nyderlandų teismas pripažino, kad šiuo konkrečiu atveju tarp šalių nebuvo sudaryta sutartis (Ryanair interneto svetainės bendrosios naudojimo taisyklės tuo metu buvo *browse-wrap* tipo), tai nereiškia, kad, pasirinkus *click-wrap* sutarties tipą ir įtraukus duomenų rinkimą draudžiančias nuostatas, nebus galima drausti duomenų rinkimo veiksmų (Nyderlandų Aukščiausiojo Teismo Sprendimas byloje...). Kitaip tariant, tam, kad būtų galima drausti duomenų rinkimą, reikėtų tokių veiksmų draudimą įtraukti į *click-wrap* tipo sutartį, kadangi teismas, kritikuodamas *browse-wrap* tipo sutartis, pabrėžė, kad jos nėra šalis saistantis dokumentas. Nyderlandų teismas palygino *browse-wrap* sutartis su parduotuvės vitrinoje pastatytu iš toli matomu skelbimu, kuriame parašyta „kas perskaitys šį tekstą, privalės sumokėti 5 eurus“; teismo nuomone, vien tai, kad asmuo perskaitė skelbimą, nėra pakankamas įrodymas, kad jis norėjo sutikti su tokia sąlyga. Visgi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas rodo, kad sutartinis teisių gynimo būdas gali būti pakankamai efektyvus – sutartinių įsipareigojimų pažeidimą yra gana nesudėtinga įrodyti, lyginant su autorių teisių ar *sui generis* teisių pažeidimais: pirma, reikia, kad sutartis būtų *click-wrap* tipo (reikalauti aktyvių veiksmų sutarties sudarymui) tam, jog galima būtų įrodyti sutarties sudarymo faktą, antra, sutartyje turi būti nuostatos, draudžiančios atlikti duomenų rinkimo veiksmus. Tai, be kita ko, reiškia, jog, asmeniui, užsiimančiam duomenų rinkimu, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, ar nėra būtina sutikti su interneto svetainės, iš kurios yra renkami duomenys, naudojimosi taisyklėmis prieš pradėdant duomenų rinkimo veiksmus tam, jog jam nebūtų taikoma sutartinė atsakomybė. Iš kitos pusės, tais atvejais, kai yra siekiama apsisaugoti nuo duomenų rinkėjų, rekomenduotina į interneto svetainės naudojimo taisykles įtraukti sąlygas, draudžiančias duomenų rinkimo veiksmus.

Sutartinė civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, kuri atsiranda dėl to, kad neįvykdoma ar netinkamai įvykdoma sutartis, kurios viena šalis turi teisę reikalauti nuostolių atlyginimo ar netesybų (sumokėti baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti dėl sutarties neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo padarytus nuostolius arba sumokėti netesybas (baudą, delspinigius) (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.245 straipsnio 3 dalis). Sutartinė atsakomybė kyla esant visoms civilinės atsakomybės kilimo sąlygoms: neteisėtiems veiksams, kaltei, žalai bei priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų veiksmų ir kilusios žalos. Neteisėti veiksmai gali pasireikšti neteisėtu neveikimu (kai nevykdoma sutartimi nustatyta pareiga) arba neteisėtu veikimu (kai atliekami veiksmai,

kuriuos sutartis draudžia atlikti) (Lietuvos Respublikos kodekso 6.246 straipsnio 1 dalis). Duomenų rinkimo kontekste aktualus tik neteisėto veikimo atvejis, kadangi yra atliekami veiksmai, kuriuos tiesiogiai draudžia sutartis. Pastebėtina, kad dėl šios priežasties sutartinės atsakomybės kilimui apskritai yra labai svarbu, ar interneto svetainės naudojimo taisyklėse (sutartyje) buvo numatyta sąlyga, draudžianti atlikti duomenų rinkimo veiksmus. Jei tokia sąlyga buvo numatyta, toliau nagrinėtinos kitos civilinės atsakomybės kilimo sąlygos, o jei ne – negalima apskritai laikyti, kad duomenų rinkėjas atliko neteisėtus veiksmus, todėl jam sutartinė atsakomybė nekyla. Kaltė, kaip atsakomybės kilimo sąlyga, yra preziumuojama, todėl atsakovas (duomenų rinkėjas) privalo įrodyti kaltės nebuvimo faktą (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.248 straipsnio 1 dalis). Kita vertus, manytina, kad paneigti kaltumo prezumpciją šiuo atveju būtų itin sunku, kadangi, atsižvelgiant į duomenų rinkimo esmę, kiekvienam specialistui, užsiimančiu tokia veikla, yra žinoma, kad duomenų rinkimas daugeliu atveju gali būti laikomas neteisėtu, ypač tais atvejais, kai duomenys renkami iš svetainių, su kurių naudojimosi taisyklėmis reikia sutikti, ir jei tokios taisyklės draudžia duomenų rinkimą. Kitaip tariant, duomenų rinkėjas, kaip sutarties šalis, sunkiai įrodytų tai, kad nesiekė pažeisti sutarties, nežinojo apie tokį pažeidimą ar negalėjo tikėtis sukelsiantis žalos.

Patirtos žalos pobūdis kiekvienu konkrečiu atveju gali būti labai skirtingas. Galimi atvejai, kai interneto svetainės administratorius patirs žalą dėl to, kad net ir labai paprastos konfigūracijos robotai, rinkdami informaciją iš interneto svetainės, itin padidins apsilankymų srautą, dėl kurio galimos dvejopos pasekmės (Schrenk, 2012, p. 252). Visų pirma, gali būti, jog dėl neįprastai didelio srauto interneto svetainės administratorius turės naudoti savo išteklius (pavyzdžiui, serverių resursus) ne unikaliems interneto svetainės lankytojams aptarnauti, o būtent robotams, kurie savo veiklą vykdo užsimaskavę - jie veikia kaip įprasti interneto svetainės lankytojai. Panaši situacija buvo nagrinėta Jungtinių Amerikos Valstijų Kalifornijos valstijos teismo: buvo sprendžiama, ar Bidder's Edge, internetinių aukcionų suvestines pateikianti interneto svetainė, gali rinkti duomenis iš eBay svetainės, kurioje buvo talpinama informacija apie aukcionus, ir šiuos duomenis pateikti Bidder's Edge paieškos sistemų rezultatuose, kad duomenys apie eBay vykstančius aukcionus būtų prieinami šios svetainės lankytojams (Jungtinių Amerikos Valstijų Kalifornijos šiaurės...). Teismas nusprendė, kad toks duomenų rinkimas, kuris buvo vykdomas be eBay sutikimo, pažeidė Jungtinių Amerikos Valstijų numatytą draudimą pateikti į svetimą teritoriją (tiesa, tai nebūtų laikoma pažeidimu kontinentinės teisės tradicijos valstybėse, kadangi, kaip minėta anksčiau, anglosaksiškosios teisės tradicijos valstybės pasirinko tam tikrais atvejais taikyti materialiojo turto apsaugos taisykles ir

veiksmams, atliekiamiems internetinėje erdvėje) ir eBay buvo padaryta ekonominė (piniginė) žala – nepaisant to, kad eBay interneto svetainės struktūra nebuvo kompromituota, tačiau tam, kad eBay galėtų aptarnauti itin didelį svetainės lankytojų, kurie vėliau, kaip paaiškėjo, buvo robotai, generuojamą srautą, turėjo naudoti savo serverių pajėgumą būtent tokiam aptarnavimui, o ne kitai pelną nešančiai veiklai (Schrenk, 2012, p. 252). Taigi, nors byla buvo nagrinėta Jungtinių Amerikos Valstijų teismo, galima teigti, jog yra tikimybė, kad robotai, itin sutrikdydami interneto svetainės veiklą dėl neįprasto jungimūsi prie interneto svetainės srauto generavimo, sukeltų žalą ir Lietuvoje ar Europos Sąjungoje veiklą vykdančių subjektų administruojamoms svetainėms. Kita vertus, Jungtinių Amerikos Valstijų teisės mokslininkai kvestionuoja galimybę serverių apkrovą pripažinti interneto svetainės administratoriaus patirta žala – nėra aišku, kokio dydžio turėtų būti srauto generuojama apkrova tam, kad galima būtų ją pripažinti patirta žala (Gold, Latonero, 2018, p. 286). Antroji problema yra ta, jog, kaip žinoma, vienas didžiausių interneto svetainių ir skaitmeninių platformų pajamų šaltinių yra pajamos iš skaitmeninės reklamos. Tokių svetainių kaip Youtube, Instagram ar Facebook rinkos vertė yra itin didelė (Instagram Is Estimated to Be...), jų generuojamos pajamos siekia milijonus, tačiau pats naudojimas svetainėmis vartotojams yra nemokamas. Taigi, mainais į tai, kad minėtos platformos galėtų savo vartotojams užtikrinti nemokamą naudojimąsi jomis, jos minėtiems vartotojams rodo skaitmeninę reklamą. Paprastai tariant, kiekviena interneto svetainė, kuri savo vartotojams rodo personalizuotą reklamą, už kiekvienam unikaliam vartotojui parodytą reklamą iš paslaugos užsakovų gauna atlygį (How Youtube Ad Revenue Works). Kai robotai lankosi atitinkamoje interneto svetainėje, jie tai daro imituodami įprasto svetainės lankytojo (žmogaus) veiksmus, tačiau robotų lankymasis svetainėje interneto svetainės administratoriui gali kelti dvejopas problemas. Pirma, robotai, nors ir lankydami interneto svetainėje, nenaršo internete taip, kaip eiliniai interneto vartotojai, todėl slapukai, priskirti prie jų įrenginių, reklamos paslaugų teikėjams nėra tokie naudingi. Paprasčiau tariant, slapukai yra susiejami su bei priskiriami kiekvienam įrenginiui (telefonui, kompiuteriui), kuriuo naudojantis žmogus naršo internete. Kadangi žmogus naršo labai įvairiose interneto svetainėse, sutikdamas su slapukų „pasėjimu“ jo įrenginyje, jis leidžia sekti savo veiksmus internete ir, remiantis savo veiksmais, būti profiliuojamam. Atitinkamai, kuo daugiau interneto svetainių jis aplanko, tuo labiau suasmenintas būna jo profilis, todėl taip jam galima rodyti kuo labiau pritaikytą reklamą. Robotas, atvirkščiai, neturi tokių slapukų, kaip įprasti vartotojai, todėl interneto svetainė, neturėdama daug informacijos apie šį lankytoją, jam rodo bendrą, nesuasmenintą reklamą, kuri yra pigesnė. Vadinasi, interneto svetainė iš reklamos paslaugų teikėjų gauna mažesnę užmokesčių už

kiekvieną robotui parodytą reklamą. Antra, kadangi reklamos pirkėjai, siekdami patikrinti, kam yra rodomos jų reklamos, bei užtikrinti, jog jos būtų žiūrimos žmogaus, naudoja trečiųjų šalių įrankius, pavyzdžiui, DoubleVerify. Tokie įrankiai geba identifikuoti, kai interneto svetainėje lankosi robotas ir reaguodami užtikrina, kad reklama robotams nebūtų rodoma išvis. Kitaip tariant, jei būtų naudojamas toks ar panašus įrankis, gebantis identifikuoti robotų apsilankymus, jis sumažintų rodomų reklaminių skelbimų kiekį, todėl, atitinkamai, interneto svetainės administratorius negautų pajamų. Negautos pajamos (pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jei nebūtų buvę neteisėtų veiksmų) yra laikomos žala (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.249 straipsnio 1 dalis). Taigi, tam, kad būtų galima laikyti, kad svetainės administratorius patyrė žalą, jis turėtų įrodyti, kad dėl robotų atliktų veiksmų taip sutriko jo interneto svetainės veikla, kad jis prarado pajamas dėl neparodytų reklaminių skelbimų.

Galiausiai, turi egzistuoti priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir padarytos žalos. Tais atvejais, kai įrodoma, jog žala (negautos pajamos dėl reklamos skelbimų blokavimo ar mažesnių pajamų generavimo arba dėl serverių apkrovos patirta žala) buvo padaryta būtent dėl robotų veiksmų, galima būtų reikalauti žalos atlyginimo. Kita vertus, reikėtų turėti omenyje, kad gali būti ir kitų faktorių, kurie lemtų tokios žalos kilimą: serverių veiklą trikdyti bei reklamos blokavimą gali lemti ir robotai, skirti specialiai trikdyti interneto svetainės veiklą gali sukelti tokią pat žalą, tačiau nebūti duomenis renkantis robotai.

Sutartis, kaip numatyta Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.154 straipsnio 1 dalyje, yra dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius, kai vienas ar keli asmenys įsipareigoja kitam asmeniui ar asmenims atlikti tam tikrus veiksmus (ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo), o pastarieji įgyja reikalavimo teisę. Ši bendroji Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostata taikoma tiek fizinėms, tiek elektroninėms sutartims. Vadinasi, svarbu yra nustatyti, koks subjektas sudarė sutartį (duomenų rinkimo atveju – sutiko su interneto svetainės naudojimo taisyklėmis, draudžiančiomis atlikti duomenų rinkimo veiksmus) tam, kad būtų galima nustatyti, kam gali būti taikoma sutartinė civilinė atsakomybė. Sprendžiant sutartinės atsakomybės klausimą, taip pat labai svarbu įvertinti, kas yra atsakingas už tai, kad robotas, suprogramuotas rinkti duomenis iš atitinkamos interneto svetainės, kuri sutartimi draudžia rinkti duomenis, automatinio būdu sutinka su interneto svetainės taisyklėmis ir tokiu būdu pažeidžia interneto svetainės naudojimo taisykles. Šiuo aspektu abejonių nekelia situacija, kai, pavyzdžiui, bendrovė A tiesiogiai renka duomenis iš bendrovės B svetainės. Kitaip yra tuo atveju, jei bendrovė A pasitelkia duomenų rinkimo paslaugas teikiančią bendrovę C, kuri renka duomenis iš bendrovės B svetainės. Šiuo atveju labai svarbu nustatyti, kuri

bendrovė – A (paslaugos užsakovė) ar C (duomenų rinkėja) – yra sutartinės atsakomybės subjektas. Gali būti kelios situacijos: pirma, atsakomybės subjektas yra bendrovė A, kuri, sudarydama sutartį su duomenų rinkimo paslaugas teikiančia bendrove C, įgalina pastarąją jos vardu sudaryti sutartis su kitomis bendrovėmis, antra, atsakomybės subjektas yra bendrovė C, kuri neturi teisės sudaryti sutarčių su trečiaisiais asmenimis bendrovės A vardu, tačiau tokius veiksmus vis tiek atlieka, ir trečia, kai bendrovė C yra vienintelis atsakomybės subjektas.

Pirmuoju atveju bendrovė C veikia kaip įgaliotas bendrovės A atstovas. Kaip numatyta Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.132 straipsnyje, asmenys turi teisę sudaryti sandorius per atstovus, išskyrus tuos sandorius, kurie dėl savo pobūdžio gali būti asmenų sudaromi tik asmeniškai, ir kitokius įstatymų nurodytus sandorius. Kita vertus, tam, kad bendrovę C (duomenų rinkėją) galima būtų laikyti bendrovės A (užsakovės) atstove santykiuose su trečiaisiais asmenimis, bendrovė C, sudarydama sandorius su trečiaisiais asmenimis turėtų tinkamai atskleisti atstovavimo faktą (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.133 straipsnis). Kadangi interneto svetainėse, iš kurių renkami duomenys, sutartys sudaromos supaprastinta tvarka (pavyzdžiui, spustelint mygtuką „Sutinku“), abejotina, ar yra galimybė bendrovei C, kaip atstovei, atskleisti atstovavimo faktą bendrovei B, su kuria yra sudaroma sutartis. Kita vertus, atstovavimo fakto neatskleidimas bendrovei sukeltų sutartines teises ir pareigas tuo atveju, kai (i) bendrovė B iš sandorio sudarymo aplinkybių turėjo suprasti, kad sandorį sudaro su atstovu, arba (ii) kai bendrovei B asmuo, su kuriuo sudaromas sandoris, neturėjo jokios reikšmės (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.133 straipsnio 3 dalis). Pirmasis atvejis atmestinas, kadangi dėl elektroninių būdu sudaromų sutarčių pobūdžio (itin paprastos sutarties sudarymo tvarkos ir apribotų galimybių sutarties šalims keistis informacija) bendrovė B objektyviai neturi galimybės žinoti, ar sutartį sudarantis asmuo veikia atstovavimo pagrindu. Kita vertus, galima teigti, kad interneto svetainės administratoriui dažnai nėra svarbu, su koku konkrečiu subjektu jis sudaro sutartį. Kitaip tariant, interneto svetainės bendrosios naudojimo taisyklės numato, kaip šios svetainės lankytojai turėtų elgtis naršydami joje, todėl interneto svetainė yra suinteresuota sudaryti sutartį su visais interneto svetainės lankytojais (ypač *browse-wrap* sutarčių atveju ar tais atvejais, kai prie viso turinio, esančio interneto svetainėje, nėra suteikiama prieiga tol, kol lankytojas neužsiregistruoja, tai yra, nesudaro sutarties su interneto svetainės administratoriumi). Vadinasi, galima būtų teigti, jog bendrovei B neturi reikšmės, su koku asmeniu sudaroma sutartis – atstovu ar savo vardu ir interesais veikiančiu subjektu. Taigi, jei būtų pripažįstama, kad bendrovė C veikia kaip bendrovės A atstovas (ir toks atstovavimas pakankamai nedviprasmiškai kyla iš

bendrovių C ir A sudarytos sutarties), bendrovė A būtų atsakinga už sutarties su bendrove B pažeidimą tuo atveju, jei ši sutartis draudžia duomenų rinkimo veiksmus.

Antruoju atveju bendrovė C veikia kaip neįgaliotas bendrovės A atstovas, todėl aktualus Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.136 straipsnis, numatantis sandorio, sudaryto kito asmens vardu neturint teisės arba viršijant suteiktas teises, pasekmes. Minėto straipsnio 1 dalyje numatyta, kad sandoris, kurį kito asmens vardu sudaro neturintis teisės sudaryti sandorį asmuo arba asmuo, viršydamas suteiktas teises, sukuria, pakeičia ir panaikina teises bei pareigas atstovaujajam tik tuo atveju, kai atstovaujamas po to pritaria visam šiam sandoriui arba viršijančiai teises jo daliai (esant pritarimui, sandoris laikomas galiojančiu nuo jo sudarymo). Vadinasi, jei bendrovė C, kuri nebuvo įgaliota sutikti su svetainės naudojimo taisyklėmis (arba netgi jei sutartyje tarp bendrovių A ir C buvo numatytas draudimas atlikti tokius veiksmus), sutiko su svetainės naudojimo taisyklėmis, ji privalės atlyginti trečiojo asmens (interneto svetainės administratoriaus) patirtus nuostolius, jeigu trečiasis asmuo apie tas aplinkybes nežinojo ir neturėjo žinoti.

Trečiuoju atveju tarp bendrovės A ir C nesusiklosto atstovavimo santykiai. Bendrovė C teikia bendrovei A paslaugas, tačiau duomenų rinkimą atlieka savo naudai ir savo rizika. Tokia situacija gali susiklostyti tais atvejais, kai, pavyzdžiui, sutartyje tarp bendrovių A ir C arba tiesiogiai numatyta, kad šalys sutarties vykdymo tikslu neveikia kaip vienas kito „agentas“ ar atstovas. Į trečiąjį atvejį patektų ir paslaugos teikėjai, kurie duomenis iš atitinkamos svetainės renka ne konkretaus kliento nurodymu, o surenka duomenis iš interneto svetainės ir po to šiuos duomenis parduoda kitiems klientams. Kitaip tariant, jei bendrovė C renka duomenis iš bendrovės B interneto svetainės, o vėliau šiuos duomenis parduoda bendrovėms A, D, E ar bet kuriai kitai bendrovei, tai yra, jei neveikia konkretaus kliento naudai ar jo pavedimu, galima būtų laikyti, kad bendrovė C yra vienintelis sutartinės atsakomybės subjektas, jei būtų tenkinamos sutartinės civilinės atsakomybės kilimo sąlygos. Pakankamai natūralu, jog bendrovės, naudojančios duomenų rinkėjų paslaugas, į sutartis su duomenų rinkėjais sieks įtraukti nuostatas, draudžiančias sutikti su interneto svetainėse pateikiamomis bendrosiomis taisyklėmis tam, kad ateityje nekiltų neaiškumų dėl sutartinės atsakomybės. Manytina, kad tokios nuostatos įtraukimas į sutartį yra naudingas praktikoje – tokiu būdu iki minimumo sumažinama sutartinės atsakomybės kilimo rizika bendrovei, užsakančiai duomenų rinkimo paslaugas.

Bet kuriuo atveju praktikoje pastebima papildomų problemų, su kuriomis susiduria interneto svetainių administratoriai. Štai skrydžių bendrovės Ryanair interneto svetainėje yra puslapis, skirtas specialiai duomenų rinkimo klausimams (Ryanair screen scraper information hub). Jame Ryanair itin intensyviai skatina klientus nepirkti lėktuvų bilietų per

tarpininkus, tai yra, platformas, kurios renka duomenis iš Ryanair internetinės svetainės, juos susistemina ir tuo pačiu suteikia galimybę įsigyti lėktuvų bilietus ne tiesiogiai iš Ryanair, bet iš jų, kaip tarpininkų. Visų pirma, kaip pabrėžia Ryanair, tokios kelionių agentūros-tarpininkai dažnai Ryanair pateikia netikrus, netikslius kliento duomenis: netikrą elektroninio pašto adresą, mokėjimo duomenis. Atitinkamai, kilus problemai ar prireikus klientui pranešti svarbias naujienas apie skrydžius, Ryanair neturi galimybės su klientais susisiekti. Antra, yra pabrėžiama, kad Ryanair ir tarpininkų nesieja sutartiniai santykiai, todėl Ryanair negali kontroliuoti kainų, kurias nustato tarpininkai. Vadinasi, dažnu atveju tarpininkų nustatyta kaina yra gerokai aukštesnė už tą, kurią siūlo Ryanair. Galiausiai, kaip minėta, dėl to, kad tarpininkai Ryanair dažnu atveju pateikia neteisingus klientų mokėjimo duomenis, Ryanair negali grąžinti klientui jo sumokėtų pinigų, pavyzdžiui, atšaukus skrydį. Tokiu atveju praktines problemas galima būtų spręsti duomenų rinkėjui (tarpininkui) ir interneto svetainės administratoriui sudarius sutartį, kuri numatytų duomenų rinkimo ir tarpininkavimo sąlygas, tačiau manytina, kad tai galimai būtų komerciškai nenaudinga tarpininkams.

Apibendrinant, darytina išvada, kad sutartinių įsipareigojimų nustatymas gali būti laikomas vienas veiksmingiausių įrankių apsaugai nuo duomenų rinkimo veiksmų. Visų pirma, yra pakankamai aišku, kokiais būdais galima užtikrinti, kad duomenų rinkėjui būtų taikoma sutartinė atsakomybė (kaip minėta, nuostatų, draudžiančių rinkti duomenis iš atitinkamos interneto svetainės, įtraukimas į sutartį bei *click-wrap* sutarties tipo naudojimas svetainėje). Antra, tais atvejais, kai įtvirtinamos nuostatos, draudžiančios rinkti duomenis, duomenų rinkimo veiksmai akivaizdžiai pažeidžia sutarties nuostatas ir dėl to gali būti laikomi neteisėtais veiksmais. Deja, kaip minėta, kyla klausimas dėl žalos padarymo fakto įrodymo realumo, kadangi žala dėl serverių apkrovos bei negautos pajamos dėl reklamos veiklos trikdymo gali ne visais atvejais būti pripažįstamos žala. Galiausiai, tai, kiek naudinga duomenų rinkėjui su svetainės administratoriumi sudaryti sutartį, priklauso nuo kiekvieno individualaus atvejo. Viena vertus, internetinės svetainės administratorius sudarydamas sutartį su duomenų rinkėjais įgyja duomenų rinkėjų veiksmų kontrolę, tačiau, kita vertus, tikėtina, kad duomenų rinkėjai retais atvejais bus suinteresuoti sudaryti jų veiksmus ribojančias sutartis, ypač tais atvejais, kai yra naudojamos pažangios technologijos, kurios riboja galimybes atpažinti robotus ir užkirsti kelią duomenų rinkimui.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Nors nėra teisės aktų, tiesiogiai reglamentuojančių duomenų rinkimą, manytina, kad duomenų rinkimo veiksmai savaime nėra teisėti ar neteisėti, todėl apie tokių veiksmų (ne)teisėtumą turėtų būti sprendžiama kiekvienu konkrečiu atveju. Veiksmų teisėtumas daugiausia priklauso nuo to, ar renkama informacija yra saugoma intelektualinės nuosavybės teisės, tai yra, ar ji gali būti laikoma autorių teisės ar *sui generis* teisių apsaugos objektu.

2. Nepaisant to, jog Europos Sąjungos ir Lietuvos teisinis reglamentavimas bendrai numato pažeistų autorių teisių, *sui generis* teisių bei sutartimi nustatytų teisių apsaugos mechanizmą, manytina, kad autorių teisės ir *sui generis* teisės duomenų rinkimo atveju nėra tinkami ir efektyvūs interneto svetainių teisinės apsaugos instrumentai. Autorių teisės bei *sui generis* teisių institutų pritaikomumą apsunkina duomenų rinkimo technologijos specifika bei tai, kad konkrečiu atveju interneto svetainė gali neatitikti minėtų teisės institutų apsaugos sąlygų.

3. Viena veiksmingiausių priemonių, skirtų apsaugoti interneto svetaines nuo duomenų rinkimo, yra sutarčių su duomenų rinkimą atliekančiais subjektais sudarymas. Į interneto svetainių naudojimo taisykles, taikomas visiems interneto svetainės lankytojams ar joje užsiregistravusiems asmenims, turėtų būti įtraukiamos nedviprasmiškos ir aiškios duomenų rinkimą draudžiančios nuostatos, taip pat rekomenduotina pasirinkti *click-wrap* sutarties tipą. Kitais atvejais, patartina interneto svetainės administratoriams sudaryti atskiras sutartis su duomenų rinkėjais dėl duomenų rinkimo sąlygų tam, kad galima būtų kiek įmanoma labiau kontroliuoti jų atliekamus duomenų rinkimo veiksmus.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 50-1598.
3. 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos, OJ L 077, 1996 m., 13 skyrius, 15 tomas, p. 459-467.

Specialioji literatūra:

4. Birštonas, R. (2009) Autorių teisių ir sui generis teisių į duomenų bazes subjektai. *Jurisprudencija*, 2(116), p. 211–227.
5. Murphy, I. (2016). *Web scraping bots are 46% of web traffic*. [interaktyvus] Enterprise Times. Prieiga per internetą: <https://www.enterprisetimes.co.uk/2016/08/31/web-scraping-bots-46-web-traffic/> [žiūrėta 2021 m. vasario 27 d.].
6. Gold, Z. and Latonero, M. (2018). Robots Welcome? Ethical and Legal Considerations for Web Crawling and Scraping. [interaktyvus] *UW Law Digital Commons*. Prieiga per internetą: <https://digitalcommons.law.uw.edu/wjlta/vol13/iss3/4/> [žiūrėta 2021 m. kovo 15 d.].
7. Liu, P. H., Davis, M. E. (2015). Web Scraping - Limits on Free Samples. Meeting of the Minds, 8(2), p. 54-57 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/lnslid8&id=125&men_tab=srchresults [žiūrėta 2021 m. vasario 14 d.]
8. Luotonen, A., Altis, K. (1994). World-Wide Web proxies. Computer Networks and ISDN Systems, 27(2), p. 147–154 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://courses.cs.vt.edu/~cs4244/spring.09/documents/Proxies.pdf> [žiūrėta 2021 m. vasario 20 d.]
9. Liu, H.-W. (2021). *Two Decades of Laws and Practice Around Screen Scraping in the Common Law World and Its Open Banking Watershed Moment*. [interaktyvus] Ssrn.com. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3756093 [žiūrėta 2021 m. vasario 15 d.].
10. Birštonas, R. (2006) Duomenų bazės sąvoka Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisėje. *Jurisprudencija*, 3(81); 13–20.

11. Bernt Hugenholtz, P. (2001). *The New Database Right: Early Case Law From Europe*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ivir.nl/publicaties/download/fordham2001.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
12. Birštonas, R. (2007) *Duomenų bazių teisinė apsauga*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
13. Nordell, P. J. (2009) *The Notion of Originality -Redundant or not?* [interaktyvus] . Prieiga per internetą: <https://www.scandinavianlaw.se/pdf/42-7.pdf>. [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
14. Usonienė, J. (2012). Kūrinio originalumo samprata. *Jurisprudencija*, [interaktyvus] 78(70), pp.78–84. Available at: <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2941/2744> [žiūrėta 2021 m. kovo 12 d.].
15. Birštonas, R. (2012). Duomenų bazių sui generis teisinės apsaugos sąlygos. *Jurisprudencija*, [interaktyvus] 89(11), p. 57–62. Prieiga per internetą: <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2799> [žiūrėta 2021 m. kovo 1 d.].
16. ScrapingAuthority (2019). *Best Web Scraped Data Formats*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://scrapingauthority.com/scraped-data-format/> [žiūrėta 2021 m. kovo 20 d.].
17. Schrenk, M. (2012). *Webbots, Spiders, and Screen Scrapers*, [interaktyvus]. Second edition. Prieiga per internetą: <http://index-of.es/Hack/Webbots,%20Spiders,%20And%20Screen%20Scrapers,%202nd%20Edition.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 12 d.].
18. Kahler, J. (2012). EU Data Base Protection of Website Content with the Online Travel Business as an Example. *US-China Law Review*, [interaktyvus] 9(2), 93-110. Prieiga per internetą: https://heinonline.org/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/uschinalrw9&div=11&start_page=93&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults. / [žiūrėta 2021 m. vasario 14 d.].
19. Davulis, T. (2018). *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. Vilnius: Registrų centras.
20. Derclaye, E. (2014). Databases sui generis right: what is a substantial investment? A tentative definition. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, [interaktyvus] 36(1). Prieiga internete: <https://nottingham-repository.worktribe.com/output/1020302/databases-sui-generis-right-what-is-a-substantial-investment-a-tentative-definition> [žiūrėta 2021 m. kovo 20 d.].

21. Luotonen, A. and Altis, K. (1994). World-Wide Web proxies. *Computer Networks and ISDN Systems*, [interatyvus] 27(2), pp.147–154. Prieiga internete: <https://courses.cs.vt.edu/~cs4244/spring.09/documents/Proxies.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].

Teismų praktika:

Lietuvos Respublikos teismų praktika:

22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K–3–2/2003.

23. Kauno apygardos teismo 2014 m. gruodžio 22 d. sprendimas civilinėje byloje 2-1022-555/2014.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika:

24. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. kovo 1 d. sprendimas *Football Dataco Ltd ir kt. prieš Yahoo! UK Ltd ir kt.* C-604/10, EU:C:2012:115.

25. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. sausio 15 d. sprendimas *Ryanair Ltd prieš PR Aviation BV* C-30/14, EU:C:2015:10.

26. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2004 m. lapkričio 9 d. sprendimas *The British Horseracing Board Ltd ir kiti prieš William Hill Organization Ltd.* C- 203/02, EU:C:2004:695.

27. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2004 m. lapkričio 9 d. sprendimas *Fixtures Marketing Ltd prieš Svenska Spel AB* C-338/02, EU:C:2004:696.

28. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2004 m. lapkričio 9 d. sprendimas *Fixtures Marketing Ltd prieš Organismos prognostikon agonon podosfairou AE (OPAP)* C- 444/02, EU:C:2004:697.

29. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2004 m. lapkričio 9 d. sprendimas *Fixtures Marketing Ltd prieš Oy Veikkaus AB* C-46/02. EU:C:2004:694.

30. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. kovo 5 d. sprendimas *Apis- Hristovich EOOD prieš Lakorda AD* C-545/07, EU:C:2009:132.

Danijos teismų praktika:

31. Kopenhagos jūrų ir prekybos teismas. 2006 m. vasario 24 dienos sprendimas byloje *home a/s prieš OFIR a-s*.

Nyderlandų teismų praktika:

32. Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas. 2019 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje *Ryanair Limited prieš PR Aviation BV*.

Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktika:

33. Jungtinių Amerikos Valstijų Kalifornijos šiaurės apygardos teismas. 2000 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje *eBay, Inc. prieš Bidder's Edge, Inc.*

Kita praktinė medžiaga:

34. Techterms.com. *Scraping*. Prieiga per internetą: <https://techterms.com/definition/scraping> [žiūrėta 2021 m. kovo 27 d.].

35. Marr, B. (2020). What Is The Difference Between Data Mining And Machine Learning? [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://bernardmarr.com/default.asp?contentID=1741> [žiūrėta 2021 m. kovo 27 d.].

36. Verma, R. (2020). Web Scraping Legal or Illegal in UK, USA, Australia, Canada. [interaktyvus] Loginworks. Prieiga per internetą: <https://www.loginworks.com/blogs/difference-between-legal-or-illegal-scraping/> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].

37. Seals, T. (2015). Data Theft Watch: Web Scraping Attacks Almost Double. [interaktyvus] *Infosecurity Magazine*. Prieiga per internetą: <https://www.infosecurity-magazine.com/news/data-theft-watch-web-scraping/> [žiūrėta 2021 m. vasario 27 d.]

38. Murphy, I. (2016). Web scraping bots are 46% of web traffic. [interaktyvus] *Enterprise Times*. Prieiga per internetą: <https://www.enterprisetimes.co.uk/2016/08/31/web-scraping-bots-46-web-traffic/> žiūrėta 2021 m. vasario 27 d.].

39. Techterms.com. (2020). *Scraping*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://techterms.com/definition/scraping> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

40. Athira, K. (2019). Product Data Analytics For a Successful E-commerce Businesses - Datahut. [interaktyvus] *Datahut Blog*. Prieiga per internetą: <https://www.blog.datahut.co/post/product-data-scraping> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].

41. Google Developers. (2020). *What Is Googlebot*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://developers.google.com/search/docs/advanced/crawling/googlebot?visit_id=637427622086958831%E2%80%9393914712647&rd=1 [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
42. Techterms.com. (2020). *Bot*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://techterms.com/definition/bot> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
43. Radware Bot Manager. (2021). *Types of Scraping Techniques. How to Prevent Scraping*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.radwarebotmanager.com/what-are-the-different-scraping-techniques/> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
44. Oxylabs.io. (2021). *What is Real-Time Crawler?* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://oxylabs.io/products/real-time-crawler?adgroupid=117783854335&gclid=Cj0KCQiAnKeCBhDPARIsAFDTLTK7Rgz4tIKzC0Lb-cRPzWmvH_iFx6DYr1lF-9GXJY1XvsljuZliw4waAqnOEALw_wcB [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].
45. Google.com. (2021). *Discover How Google Search Works*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.google.com/search/howsearchworks/> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
46. Webharvy.com (2021). *Practical uses of Web Scraper / Web Scraping*. [interaktyvus] Webharvy.com. Prieiga per internetą: <https://www.webharvy.com/articles/web-scraper-use-cases.html> [žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.].
47. Nix, E. (2016). *The World's First Web Site*. [interaktyvus] HISTORY. Prieiga per internetą: <https://www.history.com/news/the-worlds-first-web-site> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].
48. Verma, R. (2020). *What's the Difference: Web Scraping Vs Data Mining?* [interaktyvus] Loginworks. Prieiga per internetą: <https://www.loginworks.com/blogs/difference-web-scraping-vs-data-mining/> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
49. Ryanair.com. (2021). *Screen scrapers*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.ryanair.com/gb/en/screenscrapers> [žiūrėta 2021 m. kovo 31 d.].
50. Investopedia. (2021). *How Youtube Ad Revenue Works*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/032615/how-youtube-ad-revenue-works.asp> [žiūrėta 2021 m. kovo 23 d.].
51. McCormick, E. (2018). *Instagram Is Estimated to Be Worth More than \$100 Billion*. [interaktyvus] Bloomberg.com. Prieiga per internetą: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-06-25/value-of-facebook-s-instagram-estimated-to-top-100-billion> [žiūrėta 2021 m. kovo 23 d.].

52. *Lietuvių kalbos žodynas* (2011). [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<http://www.lkz.lt/?zodis=investicija&id=1301909000> [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].

SANTRAUKA

Žiniatinklio duomenų rinkimas: teisinė atsakomybė ir probleminiai aspektai

Gabrielė Kaveckytė

Magistro darbe analizuojami su žiniatinklio duomenų rinkimo veiksmais susiję autorių teisės, *sui generis* teisės bei sutarčių teisės institutų probleminiai klausimai. Analizuojant minėtą temą, nagrinėjami tiek reikšmingi teisės aktai, tiek mokslininkų įžvalgos Lietuvos bei užsienio teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje pateikti teisės normų išaiškinimai. Tema nagrinėjama per praktinę prizmę – žiniatinklio duomenų rinkimas yra pakankamai plačiai paplitusi praktika, tačiau dėl teisinio aiškumo ir tikrumo trūkumo duomenų rinkimą vykdančys subjektai šiuos veiksmus atlieka itin atsargiai, kartais net slaptai. Teisinio aiškumo trūkumas lemia neaiškumą ir kitai duomenų rinkimo santykio šaliai – teisių turėtojams, kadangi jie dėl teisinio reglamentavimo trūkumo bei duomenų rinkimo veiklos specifikos ne visada žino, kaip jų pažeistos teisės gali būti ginamos ir, atitinkamai, nesiima veiksmų, kurie uždraustų duomenų rinkimo veiksmus ateityje. Darbe nagrinėjama žiniatinklio duomenų rinkimo sąvoka, interneto svetainės, kaip intelektinės nuosavybės teisės objekto, statusas, potencialūs autorių teisių ir *sui generis* teisių pažeidimai, šių teisių apribojimai bei, galiausiai, sutarčių teisės instituto pritaikymo duomenų rinkimo veiksmų prevencijai galimybės. Nagrinėjant šią magistrinio darbo temą siekiama įvertinti situaciją praktiškai, tai yra, nustatyti, kokios teisinės gynybos priemonės yra efektyviausios siekiant apginti savo pažeistas teises bei imtis preventyvių priemonių žiniatinklio duomenų rinkimo atveju. Magistro darbe taip pat analizuojamas duomenų rinkimo paslaugų teikėjų sutartinės civilinės atsakomybės klausimas bei siekiama nustatyti, koks subjektas turėtų būti laikomas atsakingu už duomenų rinkimu padarytus sutartinių įsipareigojimų pažeidimus. Darbe nagrinėjama tiek konkrečių interneto svetainių praktika žiniatinklio duomenų rinkimo veiksmų atžvilgiu, tiek duomenų rinkimo paslaugų teikėjų veiksmai, tiek užsienio teismų sprendimai duomenų rinkimo bylose.

SUMMARY

Web Data Scraping: Legal Responsibilities and Problematic Aspects

Gabrielė Kaveckytė

The master thesis analyzes the problematic aspects of copyright, *sui generis* and contract law that arise in relation to web data scraping activities. While analyzing the mentioned topic, significant legal acts and insights of scholars of Lithuanian and foreign legal doctrine, as well as the law interpretation made by courts are analyzed. The issue is addressed from a practical perspective: web data scraping is a fairly widespread practice, but due to a lack of legal certainty, persons conducting data scraping activities are extremely cautious, sometimes even covert. The lack of legal certainty also leads to uncertainty for the other side of the data scraping relationship, the rightsholders, who do not always know how their infringed rights can be protected due to a lack of regulation and the specificities of data scraping activities. The thesis examines the concept of web data scraping, the status of a website as an object of intellectual property rights, potential infringements of copyright and *sui generis* rights, restrictions on these rights and, finally, the possibilities of applying the contract law institute to prevent data scraping activities. The aim of this master thesis is to assess the situation in practice, that is, to determine which legal remedies are most effective in defending one's violated rights and to take preventive measures in the case of web data scraping. The master thesis also analyzes the issue of contractual civil liability of data collection service providers and seeks to determine which entity should be held liable for breaches of contractual obligations for data collection, as well as foreign court decisions in data collection cases.